

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Språkval engelska

En enkät- och intervjustudie av högstadiееlevs upplevelser av
språkval engelska

Marta Segura Hudson
Rosemarie Manalili

LAU660

Handledare: Sigrid Dentler

Examinator: Roger Källström

Rapportnummer: HT06-1350-1

Abstract

Examinationsnivån: Examensarbete 10p

Titel: En enkät- och intervjustudie av högstadieelevers upplevelser av språkval engelska

Författare: Marta Segura Hudson & Rosemarie Manalili

Termin och år: Ht 2006

Institution: Institutionen för tyska och nederländska

Handledare: Sigrid Dentler

Rapportnummer: HT06-1350-1

Nyckelord: språkval engelska, inställning, etnicitet, B-språk, moderna språk, högstadium, elever, lärare, styrdokument, kursplan

Syfte

Projektet syftar till att belysa elevers motiv för språkval engelska, en kurs utan kursplan, och hur de upplever undervisningen och hur dess resultat är i två olika högstadieskolor i Västra Götaland. En viktig fråga var här om elever med olika etnisk bakgrund skiljer sig åt i detta avseende. Undersökningen vill också bidra till fördjupad förståelse av styrdokumentens inverkan på språkinläringen i dagens grundskola.

Metod

En enkätstudie genomfördes i två högstadieskolor i Göteborgsregionen, en centralt belägen skola och en förortsskola. Enkäten besvarades av två elevgrupper i åk 9 med språkval engelska. Den kvantitativa enkätstudien kompletterades med en djupintervju av ett mindre antal elever från vardera gruppen.

Resultat

Det finns varierande orsaker till varför högstadieelever har valt att läsa språkval engelska. Generellt är båda grupperna positivt inställda till språkval. De två skolorna har olika utformning på undervisningen i språkval. En skola har en mer tydlig struktur eftersom den enbart är avsedd för engelska medan man i den andra skolan kan jobba med olika ämnen förutom engelska. De målstyrda styrdokumenterna ger lärarna frihet att gestalta sin undervisning och alltså blir målen mycket allmänna. Avsaknaden av en kursplan i språkval gör att alla moment inte finns med.

Förord

Vi som har författat examensarbetet heter Rosemarie Manalili och Marta Segura Hudson. Som blivande lärare i engelska samt kvinnor med invandrarbakgrund fann vi det intressant att undersöka i vad mån elever med icke-svensk etnisk bakgrund skiljer sig från svenska elever när det gäller språkinläring och inställning till språkval engelska.

Vi har samarbetat med alla delar av arbetet och har fattat alla viktiga beslut gemensamt. Vi gjorde alla elevintervjuerna samt tolkning av svar och transkribering av data ihop. Skrivandet gjordes genom att diskutera innehållet i varje kapitel för att sedan skriva de olika delarna var för sig. Marta Segura var huvudansvarig för att skriva inledningen, avsnitt 2.5 av litteraturgenomgången, metoddelen, avsnitt 4.1-4.3.2 samt *lärare skola B* i 4.3.3 av resultatdelen och 5.3, 5.6 och 5.7 i diskussionen. Rosemarie Manalili var huvudansvarig för att skriva litteraturgenomgången och teorianslutningen, avsnitt 4.3.2 och 4.3.3 av resultatdelen samt del 5.1, 5.2, 5.4 och 5.5 av diskussionen. Vi skrev abstract och förord samt alla enkät- och intervjufrågor ihop. Alla ändringar till utkastet gjorde vi i samarbete. Att jobba parvis har varit ett nöje och vi har lärt oss mycket om vår undersökningsfråga.

Vi vill tacka alla elever och lärare som var med i pilotstudien, den slutgiltiga enkätstudien samt intervjuerna för deras tid, ärlighet och viktiga insatser. Vi vill också tacka vår handledare för all hennes tid, hjälp och tålamod. Vår språkgranskare ska också ha tack för sin viktiga insats. Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer för all deras hjälp och stöd.

Språkundervisning ger elever mycket mer än ett annat sätt att kommunicera när de är på semester. Språk ger makt och möjligheter i livet som elever inte ens kan drömma om när de börja lära sig ett främmande språk. Det kommer att vara ett spännande uppdrag att vara med på den resa som ungdomars engelskstudier utgör. Vi ser fram emot att i praktiken använda det som vi har lärt oss genom att studera språkval.

Innehållsförteckning

Abstract

Förord

1 Inledning	2
1.1 Personliga utgångspunkter	2
1.2 Bakgrund	2
1.3 Övergripande syfte och studiens problemformulering	2
2 Litteraturgenomgång och teoriansknytning	3
2.1 Historik om språkval som ämnesval	3
2.2 Kursplan? Vilken kursplan?	4
2.3 Tidigare Undersökningar	5
2.4 Om motivationens roll för lärandet	7
2.5 Om etnicitet och lärandet	10
3 Metod	11
3.1 Val av metod- Kvantitativ/Kvalitativ	11
3.2 Undersökningsgrupper	12
3.2.1 Pilotstudien	12
3.2.2 Genomförande av enkätstudien	12
3.3 Bearbetning av kvantitativa data/enkät svar	13
3.4 Urval av intervju personer	14
3.5 Genomförande av intervjuer	16
3.5.1 Intervjuer med eleverna	16
3.5.2 Intervjuer med lärarna	17
3.6 Bearbetning av intervjuer	17
3.7 Tillförlitlighet: Reliabilitet, validitet och relaterbarhet	17
3.8 Etiska överväganden	18
4 Resultat	19
4.1 Analysmetod	19
4.2 Enkät svar	19
4.2.1 Bakgrund till språkvalet	20
4.2.2 Inställning till språkval engelska	21
4.2.3 Etnicitet	22
4.3 Intervjuresultat	22
4.3.1 Skolmiljön skola A	22
Kommentar	23
Presentation av informanterna	23
Innehåll och arbetsmetod	24
4.3.2 Skolmiljön skola B	26
Kommentar	27
Presentation av informanterna	28
Innehåll och arbetsmetod	28
4.3.3 Intervjuer med lärarna	31
Lärare: Skola A	31
Lärare: Skola B	33

5 Diskussion	34
5.1 Varför har eleverna gjort språkval?	34
5.2 Hur elever upplever språkval engelska	35
5.3 Etnicitet som bidragande faktor	36
5.4 Hur lärarna ser på språkval	37
5.5 Läroplanens mål	37
5.6 Förslag till förbättringar av språkval engelska	38
5.7 Avslutande ord	39
Referenser	40
Bilaga 1 Brev till föräldrar	42
Bilaga 2 Enkätstudie: Språkval engelska	43
Bilaga 3 Intervjufrågorna till elever	46
Bilaga 4 Intervjufrågorna till lärare	47

1 Inledning

1.1 Personliga utgångspunkter

Som blivande språklärare har vi båda haft möjlighet att under VFU-tiden¹ vara med på undervisning i vad som kallas för språkval engelska eller engelska som B-språk. På grund av våra ämnesval (engelska) är det mycket möjligt att vi kommer att undervisa i språkval engelska i framtiden. Utgångspunkten för vårt forskningsprojekt är att öka vår förståelse av hur elever upplever detta språkval för att sedan bättre kunna undervisa de som väljer att läsa engelska som B-språk. Eftersom vi båda har invandrarbakgrund fann vi det dessutom intressant att undersöka i vad mån elever med icke-svensk etnisk bakgrund skiljer sig åt från svenska elever. I vårt arbete fokuserar vi på högstadiееlever i årskurs 9. Genom en blandning av kvantitativa data i form av enkäter och kvalitativa intervjuer försöker vi nå en djupare förståelse för språkval engelska, en kurs som inte har någon kursplan i läroplanen.

1.2 Bakgrund

Elever som väljer bort att läsa B-språk, de s.k. moderna språken, får ofta extra undervisning i engelska och svenska istället. Dessa språkvalspass ser ofta olika ut i olika skolor beroende på t.ex. skolledning och resurser. Språkval engelska skiljer sig från kärnämnet engelska på många sätt. Orsakerna till varför elever väljer bort att läsa ett språk utöver engelska varierar ofta. Vissa elever har behov av att läsa språkval engelska p.g.a. svårigheter med engelska som kärnämne, medan andra inte vill läsa ett annat B-språk (Sörensen, 1999). Det kan också vara ett taktiskt val med tanke på betyg (Sörensen, 1999). I läroplanen nämns övergripande mål för språkinläring men inte alternativet språkval engelska/svenska.

1.3 Övergripande syfte och studiens problemformulering

Vi har valt att fokusera på elevers etniska bakgrund i relation till hur elever upplever undervisning i språkval engelska. Tidigare forskning har tagit upp att elever med icke-svensk bakgrund tenderar att oftare ha svårigheter med språkinläring i dagens skolor. I en studie gjord av Skolverket (2005) visar det sig att elever med icke-svensk bakgrund har svårt att uppnå målen för engelska i slutet av åk nio. När vi jämförde detta med våra olika upplevelser av språkval engelska undrade vi om etnicitet spelar någon roll i hur elever väljer samt ser på språkval engelska. Tidigare forskning pekar åt olika håll när det gäller hur elever upplever sitt språkval. Varför väljer elever med utländsk bakgrund språkval och skiljer sig deras motiv från de svenska elevernas? Vi undrade om dessa elever kanske var mer positiva till att läsa extra engelska, d.v.s. språkval engelska?

¹ Verksamhetsförlagd Utbildning

2 Litteraturgenomgång och teoriansknytning

2.1 Historik om språkval som ämnesval

För att ge en bättre förståelse för hur språkval infördes i den svenska skolan, presenteras nedan en kort historisk bakgrund till hur undervisning i engelska har bedrivits.

I Lgr 62, var det obligatoriskt att läsa engelska (som på den tiden kallades ett modernt språk) i 4 år, dvs. från åk 4 till åk 7. Språkstudier ansågs svårt för elever och därför anordnades två alternativa kurser. Den så kallade allmänna kursen var på en mer grundläggande nivå medan den särskilda kursen var något svårare. Elever kunde fritt välja att läsa en av dessa alternativa kurser i årskurs 8 till 9. Om de ville, kunde de välja bort engelska helt. Men majoriteten föredrog att fortsätta läsa engelska t.o.m. årskurs 9. Särskild kurs i engelska behövdes för tillträde till de teoretiska linjerna på gymnasiet (Malmberg, 2000, s. 3-8).

Med Lgr69 blev engelska obligatoriskt från åk 3-9. Det uppstod några problem på den tiden, t.ex. brist på behöriga lärare i engelska bland lågstadielärare och "begränsad undervisningstid" (Malmberg, 2000, s. 4).

Elva år senare i Lgr 80 fanns det möjlighet för kommunerna att påbörja engelska i åk 4 istället för i åk 3 för att underlätta för kommuner med många invandrarelever. Skolöverstyrelsen hade dock en annan uppfattning, d.v.s. att engelska "normalt skulle påbörjas i årskurs 3." Men många andra skolor som inte låg i de ovan nämnda kommunerna valde att påbörja engelska i åk 4. Några ändringar gjordes också när det gäller behörighet till gymnasieskolan. Man kunde komma in på de teoretiska linjerna oavsett alternativkursen (Malmberg, 2000, s. 4).

När en ny läroplan trädde i kraft 1994 (Lpo 94), skedde vissa förändringar, bl.a. avskaffande av allmän och särskild kurs. Vidare infördes ett förstärkt och fördjupande språkprogram som ledde till en ökning av timtalet med ca 25 % d.v.s. från 246 timmar till 320. Följande formulering i regeringspropositionen var grunden till införandet av ett förstärkt program.

Det ökande internationella samarbetet skärper allmänt kraven på bredare och bättre kunskaper (---) Engelskan har idag en självklar ställning som obligatoriskt första främmande språk. Kursplanen i engelska skall ange den globala roll, som det engelska språket har. Samtidigt är det, som vi konstaterade inledningsvis, naturligt att den starka koncentrationen på engelskspråkiga utblickar nu kompletteras med ett ökat intresse för de andra stora europeiska språken. (Regeringsproposition 1992/93:220, s.70)

Det förstärkta språkprogrammet i Lpo94 gör det obligatoriskt för elever att i åk 6 eller åk 7 välja ett av språken tyska, franska eller spanska. Men enligt Grundskoleförordning 2 Kap.18§ har elever också rätt att göra andra språkval om eleven och elevens föräldrar så önskar:

- det språk som eleven har rätt till modersmålsundervisning i,
 - svenska som andraspråk för elever som i övrigt får undervisning i svenska som andraspråk,
 - svenska för elever som i övrigt får undervisning i svenska,
 - engelska, eller
 - teckenspråk.
- (Grundskoleförordning, 1994:1194)

Denna grundskoleförordning ledde till utformningen av engelska som språkval eller tillvalsämne. Tanken var att elever med svårigheter i engelska skulle anmäla sig till språkval engelska. Däremot kunde inte skolan utesluta elever som ville läsa språkval engelska p.g.a. avhopp från andra moderna språk.

Nuförtiden är det inte bara språkval engelska som erbjuds i skolor som alternativt val utan också en kombination av engelska/svenska.

2.2 Kursplan? Vilken kursplan?

I kursplanerna från år 2000 gjordes en uppdelning mellan engelska och moderna språk (kallade för B-språk eller C-språk i de tidigare läroplaner) som innefattar tyska, franska och spanska. Det finns ingen särskild kursplan för språkval engelska men eftersom det är en förstärkning av engelska som kärnämne gäller samma kursplan som för kärnämnet. Det ges inget betyg i språkval engelska utan elevernas prestationer vägs in i det vanliga engelskämnet. Läraren ska enligt läroplanen ”göra en allsidig utvärdering av elevens kunskaper” och ”utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper” (Utbildningsdepartementet, 1994, kap. 2.7).

På nästa sida finns olika mål att sträva mot i vanlig engelska som lärare bör utgå ifrån vid uppläggnen av sin undervisning i språkval engelska.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i engelska sträva efter att eleven utvecklar sin förmåga att:

- använda engelska för att kommunicera i tal och skrift
- fördjupar sin förståelse av talad engelska i olika situationer och sammanhang
- delta aktivt i samtal och skriftlig kommunikation, uttrycka sina egna tankar på engelska samt uppfatta andras åsikter och erfarenheter
- använda engelska muntligt i olika sammanhang för att berätta, beskriva och förklara samt motivera sina åsikter
- läsa olika slags texter för upplevelser, information och kunskaper
- uttrycka sig varierat och säkert i skrift för att berätta, beskriva och förklara samt motivera sina åsikter
- analysera, bearbeta och förbättra språket mot allt större variation och säkerhet
- använda hjälpmedel och att kritiskt granska informationskällor
- reflektera över levnadssätt och kulturer i engelsktalande länder och göra jämförelser med egna erfarenheter
- reflektera över och ta ansvar för sin egen språkinläring och att medvetet använda arbetssätt som främjar den egna inläringen
- planera, genomföra och utvärdera uppgifter, på egen hand och i samarbete med andra (Skolverket, 2000)

Dessa mål i den nya kursplanen handlar främst om en språksyn som lägger tonvikten på ökad kommunikativ färdighet, både skriftlig och muntlig. Den går också ut på att lära elever kommunicera eller våga använda målspråket inte bara i klassrummet utan även i olika sammanhang. Interkulturell förståelse är en annan sak som reflekteras i målen tillsammans med ökad förmåga till analys, en reflektion över det egna lärandet och ansvarstagande (för det egna lärandet). På detta sätt kan man lära elever att lära sig, öka elevers medvetenhet (metakognition) om sin egen inläring och förmågan att kunna reflektera över denna.

Lärare i vanlig engelska använder dessa mål som vägledning för att lägga upp engelskundervisningen. Som tidigare nämnts, finns det ingen kursplan i språkval engelska men man bör kunna utgå ifrån att läraren använder/införlivar målen ovan.

2.3 Tidigare undersökningar

I detta avsnitt kommer vi att presentera resultat från tidigare undersökningar som vi anser relevanta för vår studie. Det finns få studier som handlar enbart om språkval engelska, de flesta behandlar moderna språk där kombinationen svenska/engelska är en mindre del av undersökningen.

Bortval av moderna språk

I Sörensens (1999) pilotundersökning om språkval visar det sig att nästan en fjärdedel d.v.s. drygt 20 % av eleverna hoppar av från B-språket för att istället läsa svenska/engelska. Elever förklarar avhoppet med att det var ”svårt, jobbigt, helt meningslöst och dessutom tråkigt” (s. 23). Lärarna som intervjuades nämner oftast att dessa elever inte vill läsa B-språk.

De ovan nämnda resultaten pekar i samma riktning som en rapport skriven av Edlert och Bergseth (2003). I studien *Attitydundersökning om språkstudier i grundskola och gymnasieskola* anges olika orsaker till avhopp från studier i B-språk, t.ex. ”de hängde

inte med längre i undervisningen; de tyckte inte det var roligt längre; de behöver bli bättre på engelska” (s. 23). Men Edlert och Bergseth är själva tveksamma till slutsatsen att de här eleverna verkligen har svårigheter med engelska. De tror att elever bara använder skälet ”att bli bättre på engelska” som en orsak för att slippa läsa B-språk. Det skulle med andra ord vara ett taktiskt val eftersom det enligt lärarna inte krävs så mycket arbete på språkval svenska/engelska som när man läser andra B-språk (Edlert & Bergseth, 2003, s.62). En annan anledning till avhoppet är uppfattningen att de andra moderna språken egentligen inte behövs eftersom alla de intervjuade menar att engelska är det viktigaste språket man behöver kunna (Edlert & Bergseth, 2003, s. 24). I samband med detta uttrycker dessa elever att engelska kommer att bli användbart i framtidsyrken, särskilt om man jobbar internationellt (Edlert & Bergseth, 2003, s. 17).

En del av tendenserna i Edlert och Bergseths studie kan man också finna i en undersökning genomförd av Thorson et al. (2003) kallad *Språklig Enfald eller Mångfald?* Ett syfte är att få en uppfattning om orsakerna till elevers bortval av moderna språk i gymnasieskolan. Man vill också undersöka elevers och lärares inställning till moderna språk, deras uppfattning om de moderna språkens status i gymnasieskolan och om individens och samhällets behov av moderna språk. Studien är både kvantitativ och kvalitativ och omfattar 581 gymnasieelever och 52 lärare på samhälls- och naturvetarprogrammen på sex gymnasieskolor i Göteborg. Många elever anger ”undervisningsinnehåll och upplägg” som orsak till bortval av moderna språk. Å andra sidan anser få lärare att ”formspråket” (Thorson et al., 2003, s. 33) kan vara anledningen till varför elever avbryter studier i moderna språk. Både gymnasielärare och elever är eniga om att språkstudier i grundskolan medför ”stora arbetsinsatser” (Thorson et al., 2003, s. 33). Det innebär att moderna språk kräver mycket tid, vilket gör att det är svårt att få höga betyg. En del av elevernas utsagor pekar också på ”elevens upplevelse” där elever omnämner t.ex. brist på motivation som ett skäl till avhopp (Thorson et al., 2003, s. 17). Det finns väldigt få elever som tror att ”det räcker med engelska” men både lärare och elever anser att engelska är det viktigaste främmande språket (Thorson et al., 2003, s. 18, 33).

Varför språkval engelska

Per Malmberg betonar i sin rapport *De moderna språken i grundskolan och gymnasieskolan från 1960 och framåt* (2000) att det finns ”ett positivt samband mellan elevprestationer och exponeringstid” (s. 9). Men han menar att man i vissa fall inte får denna effekt eftersom elever som valt bort B-språk för att läsa engelska tillhör stora och heterogena grupper. Sörensen (1999) anger att tre grupper av elever väljer bort moderna språk till förmån för extra engelskundervisning, nämligen a) de som har verkliga svårigheter och behöver extra stöd; b) de som vill lära sig mer engelska; och c) de som vill ”slappa” (s.22-23).

Samma trender återfinns i Malena Anderssons studie (2005) *The Controversial Language Choice English*. Hennes syfte var att undersöka hur språkval är strukturerat och utformat i olika skolor och beskriva för- och nackdelar med de olika modellerna. Till skillnad från Sörensen intervjuades enbart lärare i språkval engelska vid fyra olika skolor i Skåne. Enligt vissa av dessa lärare läser några elever språkval engelska för att ”slappa” (s. 23, 26). Kan det vara så eftersom det inte krävs en stor arbetsinsats?

Språkval engelskas utformning och arbetssätt

Eleverna i Sörensens studie (1999) beskriver språkvalsundervisning med att det är ganska stökigt, att undervisningen är ostrukturerad, att läxor sällan ges och att eleverna känner sig omotiverade. Edlert och Bergseth (2003) kommer fram till slutsatsen att brist på motivation är anledningen till varför elever säger att de inte har lärt sig eller inte vet om de har fått bättre kunskaper under språkval svenska/engelska. De tror därför att det för de elever som intervjuades kan vara bortkastad tid med språkval. De betonar dock samtidigt att mer forskning behövs för att kunna dra denna slutsats.

Andersson (2005) visar att fyra av de sex intervjuade lärarna har en tydlig planering för språkval engelska. På en skola har språkvalet fått hög status genom välplanerade lektioner från åk 7 till åk 9, vilket ledde till en internationell utmärkelse. I en annan skola är undervisningen upplagd kring olika teman. En lärare har gjort ett fast schema så att eleverna vet vad som förväntas av dem. Ett lektionspass i veckan är avsett för grammatik, ett annat för datorarbete och ett tredje är avsett för muntliga övningar.

Enligt lärarna i Andersson (2005) finns det också saker som är mindre bra med språkval engelska. På några skolor har man inte samma lärare på vanlig engelska och språkval engelska. Detta gör att eleverna inte ser länken mellan dessa två ämnen.

När det gäller läromedel för språkval ser det olika ut på de olika skolorna. På en skola används inga kursböcker och på en annan har man en speciell lärobok, *Wildcard*, som är skriven för just språkval (Andersson, 2005). På skolan där man inte använder kursböcker ges inte heller några läxor i språkval engelska.

I ett examensarbete som är särskild intressant för vår undersökningsfråga, *Språkval som Gud glömde eller åtminstone skolans styrdokument*, skriver Mathias Byttner och Roger Svensson (2004) om språkval svenska/engelska i årskurs 9 i två olika kommuner. En viktig fråga för Byttner och Svensson var vilka erfarenheter elever i årskurs 9 har av språkval svenska/engelska? De fick bland annat följande positiva svar: eleverna får mer tid att göra läxor, får extra hjälp och kan även påverka lektionsplanering. Däremot så finns det också negativa beskrivningar av klassen; det är ”pratigt”, ”rörigt”, ”långtråkigt” och ”för få lärare och stora grupper” (s. 22). Vidare konstaterar Byttner och Svensson att eleverna jobbar mer med svenska än engelska under språkvalspasset och dessutom med ”diverse uppgifter” i SO och andra ämnen.

2.4 Om motivationens roll för lärandet

För att belysa motivationens betydelse för inlärningsresultat, kommer vi att redogöra för några faktorer eller aspekter rörande motivation och deras inverkan på inläringen.

Det tycks finnas generella uppfattningar om ett antal faktorer som påverkar inlärningsresultaten. En faktor är själva inlärningskontexten d.v.s. undervisningens kvalitet och omfattning; ju mer ju bättre. Här ingår också samhällets, skolans och föräldrarnas förväntningar. Personliga egenskaper, t.ex. språkbegåvning spelar också en stor roll vid språkinläring. En annan faktor är attityden gentemot målspråket, språkinläring och till kulturen där målspråket talas. Men framförallt spelar personlig motivation (drivkraft målmedvetenhet, uthållighet) en stor roll. Uppfattningarna

divergerar dock om huruvida det i första hand är hög motivation som ger framgång i lärandet eller om det är framgången som skapar motivationen (Dentler, 2003).

När det gäller frågan om hur en uppgift ska gestaltas för att skapa och stärka motivationen kan den sammanfattande besvaras med tre nyckelord. För det första, är *challenge* (utmaning) en viktig komponent. Som lärare, får man ofta olika reaktioner från elever gentemot olika aktiviteter. Det kan vara roligt men ibland blir elever uttråkade. Några forskare har en förklaring. Schmidt, Boraie och Kassabgy (1996) refererar till Csikszentmihalyi och Nakamura samt Wong och Csikszentmihalyi och dessa författares tankar om utmaningar och inlärares förmåga att klara av uppgifter. Motivationen är enligt Csikszentmihalyi och Nakamura samt Wong och Csikszentmihalyi som högst när förmågan är mycket god och utmaningarna mycket höga (Schmidt et al., 1996). Schmidt et al. påpekar däremot att "When the challenge of a task is high and skills are low, the resulting psychological state is anxiety" (1996, s.14). "Language anxiety" eller språkångest betyder "typen och graden av rädsla inför och under inlärnings- och kommunikationsprocessen" (Thorson et al., 2003, s. 44). Om elever tycker det är pinsamt att prata inför klassen p.g.a. rädslan att göra misstag kan detta vara ett exempel på språkångest. Elever saknar självförtroendet som kommer med fler muntliga övningar. Schmidt et al. menar dessutom att "When challenge is low and skills are high, the outcome is boredom, and when both challenge and skills are low, the outcome is the negative state of apathy." (1996, s.14-15).

Csikszentmihalyis teori förutsäger att man kan skapa en *inre* motivation (intrinsic motivation) om eleverna ges utmaningar som är svåra men också innebär utmanande aktiviteter som går något utöver inlärares förmåga (Schmidt et al., 1996, s. 14-15). "...Challenging activities that are just beyond a learner's current level of skill will be intrinsically motivating" skriver Schmidt et al. (1996, s. 15).

Schmidt et al. (1996) anser att många forskare i USA och Europa stöder denna teori om inre motivation och anser den vara universellt giltig. Däremot Schmidt och Savage undersökte sambandet mellan utmaningar och förmåga, i en studie av thailändska elever. De fann inga signifikanta korrelationer och drog därför slutsatsen att det förutom utmaningar och förmåga finns ytterligare variabler som påverkar inlärares motivation för en viss aktivitet (Schmidt et al., 1996, s. 16).

Olika forskare skiljer sig vad gäller dimensioner eller olika komponenter för motivation. "...we also expect that there are culture specific aspects to the precise definition and content of each dimension....We suspect that the dimension of expectancy may differ in interesting ways in different cultural groups" (Schmidt et al., 1996, s.55).

I *Situation-and task-specific motivation in foreign-language learning and teaching* redovisar Schmidt et al. (1996) några viktiga undersökningar som gäller elevers motivation. Julkunen undersökte motivation i relation till elevers kompetenser i engelska genom att studera finska elever i årskurs 6 och 7 (s.15). Resultaten visar att det finns åtta olika faktorer som skapar motivation (s.15). En viktig faktor handlar om kommunikativa metoder och användning av målspråket för kommunikation i klassrummet betonas starkt (s.15). Dessutom nämns elevers beredskap för aktiviteter genom utmaningar också som en viktig faktor (s.15). I en undersökning av Dörnyei

om motivationen hos en grupp vuxna elever i Ungern såg elever i första hand språkinläring som en utmaning (s. 15). Deras motivation baserades på en inre drivkraft (s.15).

Ett annat nyckelord som skapar motivation, tycks vara *variation*. Schmidt et al. skriver att motivation, som beskrivs av Keller, är "the neglected heart of instructional design" (1996, s.18). Dessutom hänvisar Schmidt et al. till Crookes och Schmidt som har identifierat olika sätt att motivera elever genom kursplan, planering, kursinnehåll och upplägg (s. 18). Man kan t.ex. stimulera eller fånga elevers intresse genom variation. Detta kan man göra genom att ge konkreta och inte abstrakta uppgifter t.ex. börja undervisningen genom frågor som leder till problemlösning, diskutera intressant material, pussel mm (s.18). Enligt Schmidt et al. (1996) skriver Schmidt och Frota att inlärare som har *integrativ motivation* troligtvis är mer mottagliga för kommunikativa aktiviteter och möjligtvis kan tappa intresse om man bara fokuserar på grammatik under lektionstid (s.19).

I en kvantitativ studie med 1,554 EFL- informanter² på gymnasiet (15-18 år), elever på universitet och andra vuxna försökte Schmidt et al. (1996) identifiera olika komponenter för motivation vid inläring av främmande språk. Detta gjordes vid American University av Kairo, Egypten. Det visade sig att högmotiverade inlärare som förväntar sig att lyckas i sina språkstudier föredrar kommunikativa aktiviteter med utmaningar. De elever som drabbas av språkångest vill däremot jobba ensamma och undvika kommunikativa aktiviteter. Dessutom tycker högmotiverade inlärare att målspråket är användbart vid resor och att det är viktigt att ha en bra relation till sin lärare (s.9-11, 20-56).

Det sista nyckelordet för att skapa motivation är *novelty*. Det betyder något undervisningsmoment som är ny och spännande. I *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning* skriver Dörnyei om Schumanns neurobiologiska forskning som handlar om inläring av främmande språk. Enligt Dörnyei nämner Schumann *novelty* eller "degree of unexpectedness/familiarity" som en stimulansfaktor för att skapa motivation vilket innebär att nya moment kan väcka/stimulera intresse för inläring (Byram, 2004, s. 428). Vidare hänvisar Dörnyei till Dörnyei och Csizers "Ten Commandments for Motivating Language Learners" som framför budord om hur man motivera inlärare med att skapa undervisningsmoment som är intressanta och lärorik.

1. Set a personal example with your own behaviour.
 2. Create a pleasant, relaxed atmosphere in the classroom.
 3. Present the tasks properly.
 4. Develop a good relationship with the learners.
 5. Increase the learner's linguistic self-confidence.
 6. Make the language classes interesting.
 7. Promote learner autonomy.
 8. Personalise the learning process.
 9. Increase the learners' goal-orientedness.
 10. Familiarise learners with the target language culture.
- (Byram, 2004, s. 431)

² EFL står för "English as a foreign language" eller engelska som främmande språk.

När det gäller etnicitet som faktor för motivation så refererar Schmidt et al. till Marcus & Kitayama och Todd: ”There is little doubt that cultural influences have some effect on motivation and reason to suspect that this influence may be large. We know from research in social psychology that the answers that informants give on questionnaires will be affected not only by their ‘true’ attitudes, attributions, and expressions of interest, but also their conceptions of an ideal self, which are partly individualistic but also heavily influenced by cultural values” (Schmidt et al. 1996, s.16).

2.5 Om etnicitet och lärandet

Av särskilt intresse för vår studie är hur elevernas etniska bakgrund eventuellt påverkar deras inställning till språkval engelska. Det finns ingen tidigare studie som fokuserat just på språkval och dessa bakgrundsfaktorer men i en rapport av Skolverket (2005) *Elever med utländsk bakgrund: en sammanfattande bild* kan man bland annat läsa om skillnader i betygsresultat mellan infödda elever (svenska) och elever med utländsk bakgrund som är till inföddas fördel.

Elever med utländsk bakgrund är en mycket heterogen grupp. ”Elever som är födda utomlands kommer från många olika länder, där elever från f.d. Jugoslavien (förutom Bosnien-Hercegovina), Irak, Bosnien-Hercegovina och Iran tillsammans utgör drygt 40 procent av utlandsfödda elever [...] Av de ca 109 000 elever som slutade årskurs 9 våren 2003 hade 85 procent svensk bakgrund, dvs. var födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige,”(Skolverket, 2005, s. 5) Men även denna grupp kan se olika ut. Skillnader mellan elever som har en svensk förälder men fortfarande pratar ett annat språk hemma och prinsessan Viktoria som t.ex. också har en utländsk förälder är stora. Socioekonomiska faktorer spelar alltså en stor roll för elevens inlärningsresultat liksom antal år/tid som eleven bott i Sverige.

När det gäller måluppfyllelse i engelska för elever i årskurs 9 klarade 95 % infödda målen jämfört med 93 % för utländskt födda, invandrade 1993 eller tidigare, och bara 74 % för utländskt födda, invandrade efter 1993 (Skolverket, 2005, s. 6). Denna statistik pekar på stor variation mellan grupper av invandrare när det gäller skolprestationer. Ju längre en elev har bott i Sverige desto bättre presterar hon/han. Annan statistik visar att det även finns elever med icke-svensk bakgrund som presterar bättre än infödda svenska elever (Skolverket, 2005, s. 7). Kan en så stor variation inom elever med utländsk bakgrund återspegla sig i deras inställning till språkval engelska och hur skiljer den sig jämfört med svenska elevers inställning?

3 Metod

3.1 Val av metod- kvalitativ/kvantitativ

Vi har valt att kombinera två sorters undersökningsmetoder i vårt projekt. ”Genom att använda flera källor för sin beskrivning kan metoder komplettera varandra och ibland vara ett tänkbart och lämpligt tillvägagångssätt för att få ett område belyst på ett mer allsidigt sätt” skriver Stukat (2005, s.36). Kvantitativa data från en enkät om elevernas inställning till språkval engelska används för att välja ut elever till kvalitativa intervjuundersökningar. Kvale (1997) skriver, ”I den kvalitativa forskningsintervjun bygger man upp kunskap: det rör sig bokstavligen om ett samspel, om ett utbyte av synpunkter mellan två personer som samtalar om ett ämne av ett gemensamt intresse” (s.21). På det sättet hoppades vi komma fram till välgrundade resultat med en viss relaterbarhet till andra skolor som har språkval engelska.

Den slutgiltiga enkäten bestod av ett tjugotal olika frågor. Enklare frågor om elevens kön, bakgrund och hemspråk ställdes i början av enkäten. Dessutom efterfrågades elevens språkval, om de läst något annat språk tidigare samt orsaken till att de hoppade av sitt tidigare språkval. Längre ner på första sidan samt på sidan två av enkäten användes en Likertskala och eleverna bads kryssa för det som stämmer bäst överens med deras uppfattning om språkval. Fråga fem lyder t.ex., ”Jag har lättare att prata engelska nu än när jag började med språkval engelska”. Här väljer eleven mellan att svara ”instämmer absolut”, ”instämmer”, ”instämmer delvis”, ”instämmer inte” och ”instämmer absolut inte”. Dessutom ombads eleverna beskriva vad de jobbar mest med under språkvalspasset. Elever fick välja mellan fem svarsalternativ graderade från ”hemskt mycket” till ”aldrig”. På sista sidan av enkäten finns det olika meningar som syftar till att få veta hur elever skulle vilja förbättra språkval engelska. Utöver detta finns plats för övriga kommentarer samt en fråga om eleven är generellt nöjd med språkval eller inte (för hela enkäten se bilaga 2).

I början av undersökningen koncentrerade vi oss på att få in data från en pilotstudie om elevers bakgrund och uppfattning om språkval engelska, som sedan bildade utgångspunkt för vår riktiga enkät. Pilotstudien genomfördes den 21 november på en skola i centrala Göteborg. Vi gav en enkät till en grupp elever i språkval engelska som går i åk 7. Frågorna utarbetade vi under själva skrivprocessen som var mycket inspirerad av litteraturen med liknande syfte som t ex Thorson et al. (2003) *Språklig enfald eller mångfald ... ?*. Pilotstudien var mycket givande och efter smärre omformuleringar av vissa frågor för att underlätta förståelsen, utarbetade vi slutversionen. Enkäten besvarades av sex elever i årskurs 9 på en skola i en mindre kranskommun i Västra Götaland och tretton elever i årskurs 9 på en skola i centrala Göteborg. I fortsättningen kommer vi även att kalla skolan i kranskommunen för ”förortsskola” och skola ”A”. Skolan som ligger i centrala Göteborg kallar vi för skola ”B”.

Vi har begränsat studien till att bara omfatta språkval engelska. I vissa skolor finns det blandade grupper som jobbar med både engelska och svenska³, s.k. ”sveng”- grupper. I enlighet med syftet med vår studie har enkäten och intervjuerna fokuserat på elevernas upplevelse av språkval engelska. Annan information om hur dessa elever

³ Skola A i studien har också blandade grupper.

upplever undervisning i svenska under ”sveng” - passen tas inte upp men skulle säkert också kunna vara relevant.

Vi har använt svaren på enkäten till att välja ut några elever från varje skola för den kvalitativa delen av studien. Här djupintervjuades fyra elever parvis under vardera 25 minuter. Vi intervjuade åtta elever totalt under fyra intervjuer. Vi har också intervjuat lärarna i båda klasserna för att försöka få ett annat perspektiv på elevernas upplevelser och inställningar till sitt språkval.

3.2 Undersökningsgrupper

Undersökningsgruppen utgjordes av elever i årskurs 9 på två högstadieskolor. Antalet informanter i respektive undersökning framgår av Tabell 1 och 2 på sidan 13. Vi valde att genomföra vår undersökning på våra gamla VFU-platser p.g.a. att en skola ligger utanför staden i en mindre kranskommun/förort (skola A) och den andra ligger väldigt centralt i Göteborg (skola B). Vi räknade med att det skulle vara väldigt ”svenskt” i skola A och däremot vi skulle hitta fler elever med utländsk bakgrund i skola B, den centrala skolan. På det sättet ville vi visa hur olika språkval engelska kan se ut på olika skolor och konsekvenserna av bristen på styrdokument som förklarar vad elever som inte väljer att läsa moderna språk som sitt språkval ska göra. Dessutom ville vi visa hur elever med olika bakgrund påverkas av att ha språkval engelska i Sveriges skolor. Genom att djupintervjua elever med olika etnisk bakgrund och inställning till språkval engelska hoppades vi bättre kunna peka på faktorer som leder till språkval engelskas framgång eller misslyckande.

3.2.1 Pilotstudien

För att se hur högstadieeleverna skulle reagera på vår enkätstudie utförde vi den 21 november kl. 12.25 en pilotstudie på en grupp av nio elever på en skola som ligger i centrala Göteborg. Gruppen var lite yngre än vår målgrupp, men av samma storlek och väldigt representativ när gäller etnicitet. Det fanns fler flickor än pojkar med i klassen och tre hade utländsk bakgrund. Vi delade ut pilotstudien och förklarade vårt syfte. Eleverna fick ungefär 15 minuter på sig att svara på frågorna. Vi gick omkring och observerade samt svarade på frågor som eleverna ställde. Eleverna uppmanades att kommentera frågorna och fråga oss om de inte förstod någonting. Sedan bearbetades frågorna med hänsyn till vad eleverna hade sagt och till att vår målgrupp var lite äldre. På det sättet förbereddes utformningen av den slutgiltiga enkätstudien.

3.2.2 Genomförande av enkätstudien

På morgonen, den 28 november kl. 9 delade vi ut enkäter på skola A, förortsskolan. Först gav vi en kort introduktion och förklarade syftet med projektet för eleverna. Vi berättade att vi skulle komma tillbaka kommande vecka för att intervju några elever. Av etiska skäl bad vi om föräldrarnas medgivande genom ett brev som vi delade ut med vår kontaktinformation (se bilaga 1 samt avsnitt 3.8 Etiska överväganden). Sedan fick eleverna ungefär 15 minuter på sig att svara på frågorna.

Senare på dagen delade vi ut samma enkät till en grupp elever på den andra skolan, skola B. Det var strax efter lunch. Vi gav precis samma instruktioner. Sedan bestämde vi en lämplig tid för att komma tillbaka för att utföra intervjuerna den kommande veckan.

3.3 Bearbetning av kvantitativa data/enkät svar

För att belysa elevers motiv/inställning till språkval engelska samt välja ut några relevanta intervjukandidater delades en enkät ut till 19 elever på två skolor i Västra Götaland. Efter att vi hade fått in alla svar på enkäterna så gjorde vi en tabell över alla frågor och svars kombinationer som vi hade samlat in. Vi ville få en idé om vad eleverna oftast svarade och om de tenderade att svara en viss sak på en viss fråga. Vi fick ganska många intressanta svar som kunde ha använts till andra undersökningar men för att svara på vår forskningsfråga begränsade vi oss till att använda den data som är direkt relaterad till våra intervjuer d.v.s. som ger stöd till den kvalitativa delen av studien och vår undersökningsfråga.

Genom att räkna elevernas svar på fråga 4 till 14 på enkäten, som handlade om elevernas inställning till engelska som B-språk, kategoriserades alla elever som positiva, neutrala eller negativa. Vi räknade ett svar som positivt om eleven svarade ”instämmer absolut” eller ”instämmer”, neutralt om eleven svarade ”instämmer delvis” och negativt om eleven svarade ”instämmer inte” eller ”instämmer absolut inte”. Sedan räknade vi för varje elev antalet positiva, neutrala och negativa svar på de elva frågorna. Om positiv (d.v.s. ”instämmer absolut” eller ”instämmer”) var den mest frekventa kategorin för en viss elev så räknade vi hans/hennes inställning som positiv⁴. Samma kriterier användes för att kategorisera en elevs inställning som neutral eller negativ.

Dessutom bad vi eleverna att på fråga 19 i enkäten kryssa i ett av två svarsalternativ, ”ja” eller ”nej”, till påståendet ”Jag är generellt nöjd med språkval engelska”. Vi valde att inte använda svaren på denna fråga som avgörande för om en elev hade en positiv eller negativ inställning till språkval engelska. Även om en elev svarade *ja* på fråga 19 kunde han/hon enligt svaren på fråga 4-14 vara väldigt kritisk mot engelska som B-språk. Det visade sig inte finnas någon korrelation mellan elevernas svar på fråga 19 och deras svar på fråga 4-14. Ingen elev på skola A svarade att de inte är nöjd och bara en elev på skola B svarade att de inte är nöjd. Eleven som svarade nej till frågan, att han inte är nöjd, hade också givit ganska positiva svar till frågorna 4-14. Han klassificerades som att ha en positivinställning. Det kan bero på att frasen ”generellt nöjd” var för vag för att få ett trovärdigt resultat.

I följande tabell kan man läsa enkätresultat för skola A och B. Vi inkluderar den redan i metod delen för att bättre visa sedan hur urvalet av intervju personer gick till. En mer omfattande redovisning av resultaten finns i del 4 av examensarbetet.

⁴ Två elever hade lika många neutrala som positiva eller negativa svar. Dessa elever kategoriserades som neutrala.

Tabell 1 Enkätresultat Skola A (förort/kranskommun) och B (centrala Göteborg)

	Positiva	Neutrala	Negativa	Pojkar	Flickor	Svenska som modersmål	Annat språk som modersmål ⁵	Total Antal Elever ⁶
A	3	1	2	3	3	5	1	6
B	8	4	1	10	3	9	4	13
Total	11	5	3	13	6	14	5	19

3.4 Urval av intervjupersoner

Ursprungligen planerades urvalet för intervjun enligt tabell 2. Fyra svenska pojkar från skola A samt fyra pojkar med utländsk bakgrund från skola B skulle intervjuas. Pojkar skulle intervjuas p.g.a. de oftast är överrepresenterade bland eleverna som läser språkval engelska. Två elever med positiv inställning samt två elever med negativ inställning skulle finnas med för att få mer varierade diskussioner under intervjuerna.

Tabell 2 Preliminärt förslag till intervjuurval

	Inställning	Etnicitet	Kön	Skola
A	positiv	infödd svensk	pojke	A
B	positiv	infödd svensk	pojke	A
C	negativ	infödd svensk	pojke	A
D	negativ	infödd svensk	pojke	A
E	positiv	utländsk	pojke	B
F	positiv	utländsk	pojke	B
G	negativ	utländsk	pojke	B
H	negativ	utländsk	pojke	B

På skola A finns det en klass med åtta elever som läser språkval engelska i årskurs 9 varav sex var med i studien. Det finns andra grupper som läser språkval engelska eller svenska på skolan men vi hade inte tillgång till dessa elever. När det gäller etnicitet var det väldigt homogent i gruppen, bara en elev svarade att föräldrarna pratar ett annat språk hemma. Av de som var med i studien fanns det tre pojkar och tre flickor. Ytterligare två pojkar med svensk bakgrund fanns i klassen fast de var inte närvarande under våra besök. Skolan ligger i en ekonomiskt välmående kranskommun.

I årskurs 9 på skola B finns det en klass med 13 elever som har engelska som sitt B-språk. Det fanns bara tre flickor i klassen. Den etniska bakgrunden i klassen var blandad med fyra elever som hade utländsk bakgrund, tre pojkar och en flicka.

På grund av det begränsade antalet informanter fick vi nöja oss med att för varje skola ha en likartad sammansättning vad gällde attityd och motivation för engelska, d.v.s. en negativ, en neutral och två positiva elever. Vi hade även tänkt ha intervjugrupperna så homogena som möjligt vad det gäller kön, i detta fall pojkar,

⁵ Av dem som har ett annat modersmål än svenska blev persiska, somaliska, bosniska, serbiska och thailändska representerad.

⁶ Två pojkar med svensk bakgrund från skola A var inte närvarande under enkätstudien. Däremot var alla närvarande på skola B.

men p.g.a. det begränsade informantantalet finns även tre flickor med i intervjuerna. Trots att vi båda kände till eleverna på respektive skola visste vi inte vem vi hade valt på grund av att vi hade bett dem att skriva ett igenkänningstecken istället för att skriva namn på enkäten. Genom att analysera de olika enkätsvaren och studera demografien för varje klass kom vi fram till att det inte skulle vara möjligt att behålla kön som en avgörande faktor i vår studie. Vi ville ha med elever med olika inställning till språkval i våra intervjugrupper och det gick i så fall inte att bara välja ut pojkar. Vi hade också etnisk bakgrund med som påverkande faktor och kom fram till att med tanken på hur dagens skolor i Sverige ser ut så var det den faktor som var mest intressant för oss att behålla.

Med hjälp av vår handledare kom vi fram till ett alternativt urval som vi hoppades kunde svara på vår forskningsfråga på samma sätt som vi hade tänkt. Vi valde att bara undersöka etnicitet och inställning som avgörande faktorer till elevernas syn på engelska som B-språk. När det gäller elevernas inställning så valde vi att ha en 1-1-2 kombination. Vi hittade åtminstone en elev på varje skola som var negativ, en som var neutral och åtminstone två som var positiva. På skola A fanns det betydligt färre elever med utländsk bakgrund så vi valde att bara intervjua elever med svensk etnicitet där och tvärtom på skola B. Vi bestämde oss för att intervjua en elev (pojke eller flicka) med negativ inställning tillsammans med en som hade en positiv inställning och göra samma sak med de andra två. På så sätt trodde vi att vi skulle kunna stimulera till fördjupade diskussioner.

Det blev inte som vi hade tänkt oss när det gäller urvalet på skola A. En elev som vi hade valt med svensk bakgrund var inte närvarande på intervjudagen. Vi fick nöja oss med en annan elev som enligt enkäten hade liknande inställning till språkval engelska som eleven som saknades. Eftersom denna nye elev inte hade svensk bakgrund och satte detta stopp för vår plan att bara intervjua svenskar på denna skola.

I följande tabell kan man läsa om vårt slutgiltiga intervjuurval. För att bevara anonymitet har alla informanter fått en bokstav A-H. Vidare kan man hitta alla de utvalda elevernas etnicitet, kön, skola och intervjupartner.

Tabell 3 Slutgiltigt intervjuurval: informanterna

	Inställning	Etnicitet	Kön	Skola	Intervjupartner
A	neutral	infödd svensk	flicka	A	B
B	positiv	infödd svensk	pojke	A	A
C	positiv	utländsk	pojke	A	D
D	negativ	infödd svensk	flicka	A	C
E	positiv	utländsk	pojke	B	F
F	negativ	utländsk	pojke	B	E
G	positiv	utländsk	pojke	B	H
H	neutral	infödd utländsk	flicka	B	G

Dessutom skulle vi intervjua lärarna i varje klass för att försöka få en annan bild av hur språkval gick till i varje skola. Vi förberedde frågor som vi ställde under ett intervjutillfälle. Vi hade som utgångspunkt för lärarintervjuerna att det var viktigt att analysera deras sätt att se på språkval och vilka förutsättningar de hade för att tillämpa sina ambitioner för hur de skulle vilja att språkval engelska skulle se ut. Med tanke

på hur viktigt det var för det kvalitativa syftet med vår studie var det av särskilt vikt för oss att beskriva elevernas livsvärld på en så detaljrikt och nyanserad sätt som möjligt. Bengtsson (1999) skriver i artikeln *Vad är en forskningsansats?*, ”I naturvetenskaplig forskning slipper man komplikationen att även forskningsobjektet har en livsvärld. Men för pedagogiken medför detta att en brygga måste slås mellan forskarens livsvärld och de människors livsvärldar som görs till föremål för undersökningen” (s. 34). Lärarintervjuerna skulle bidra mycket till vår bild av språkval engelska på varje skola samt hjälpa oss att övervinna svårigheter med att se elevernas livsvärld.

3.5 Genomförande av intervjuer

3.5.1 Intervjuer med eleverna

Intervjufrågorna baserades på elevernas svar på enkäterna. Öppna frågor och följdfrågor skulle ställas som t.ex.

- Kan ni berätta för oss varför ni har valt att läsa språkval engelska?
- Kan ni beskriva för oss hur ett vanligt språkvalspass ser ut på er skola?
- Hur skulle ni lägga upp ett språkvalspass om ni var lärare?

Utgångspunkten var att få lite djupare svar på de frågor som eleverna svarade på i enkäten för att sedan dra vidare slutsatser om elevernas inställning till språkval engelska (se även bilaga med intervjufrågorna).

Det hade varit bra om vi först hade kunnat öva genom att intervjua någon elev i en försöksintervju, men på grund av begränsad tillgång till elever under denna del av terminen⁷ fick vi nöja oss med att gå igenom intervjufrågorna tillsammans som ett rollspel innan vi intervjuade eleverna. Hade vi genomfört en riktig testintervju hade eleverna kanske givit längre svar. Vi försökte låta eleverna svara på frågorna utan att avbryta. Dessutom ställde vi många uppföljningsfrågor för att få en bättre förståelse för elevens svar och för att få mer information.

Intervjuerna genomfördes den fjärde december kl. 13.45 på skola B och den femte december kl. 10.00 på skola A och tog 25 minuter var. Under intervjuerna turades vi om att ställa frågorna och spelade in för att sedan transkribera intervjuerna och bearbeta data. Det var viktigt för oss att eleverna skulle känna sig trygga under intervjuerna och intresserade av ämnet.

I skola A fick vi sitta med eleverna i en sal bredvid deras riktiga klassrum. Det fanns bord och stolar där och man var ganska avskärmd från de andra eleverna. Ibland kom det lite bakgrundsljud ifrån korridoren utanför dörren men vi kunde ändå utföra intervjuerna utan att vara störda.

I skola B utförde vi intervjuerna i ett grupprum vid sidan av klassrummet. På väggen mellan klassrummet och grupprummet fanns det ett stort fönster. Elever kunde se oss i grupp rummet fast vi inte hörde någonting från det andra rummet. När det var dags att plocka ihop efter den sista intervjun kom några nyfikna elever för att titta genom

⁷ I december när intervjuerna utfördes fanns det mycket på gång på både skolorna. Läraren höll på med betygsättning och julförberedelser, så vi fick intervjua elever under en kort period på tidigare bestämda dagar. Det fanns tyvärr inte tid att utföra en testintervju innan.

fönstret. Då var det lite svårt att få intervjuinformanterna att koncentrera sig på frågan.

3.5.2 Intervjuer med lärarna

På skola B intervjuade vi den 4 december efter språkvalspasset en lärare som undervisar i engelska, språkval engelska och hälsa. Vi satt tillsammans i matsalen och diskuterade hur läraren såg på undervisning i engelska som B-språk. Vi fick spela in en mycket givande diskussion om språkundervisning.

På skola A intervjuade vi en språklärare som undervisade i tyska, engelska och språkval engelska. Det var ett särskilt intressant perspektiv att få prata med någon som undervisade i ett annat B-språk (tyska) än engelska. Den 14 december kl. 13:30 träffades vi för vår intervju. Vi ställde samma frågor till henne som till läraren på skola B och vi fick också spela in intervjun.

3.6 Bearbetning av intervjuer

För att bättre kunna få en riktig bild av vad eleverna hade sagt under intervjuerna började vi bearbeta data genom att transkribera alla intervjuerna. Det gav oss många sidor skriftlig text att jobba med. Sedan läste vi igenom materialet och jämförde våra upplevelser av intervjuerna, enkätresultat och utskriftena ifrån intervjuerna.

För att komma fram till trovärdiga resultat gav vi varandra uppgiften att läsa igenom intervjuerna och komma fram till vad vi ansåg var de viktigaste sakerna som eleverna sa i varje intervju. Sedan diskuterade vi detta och jämförde det med vad lärarna sa och hur vi upplevde språkvalspasset i varje skola. Det var till särskilt stor nytta för undersökningen att få se varandras tidigare VFU-platser och beskriva hur vi upplevt att vara i denna omgivning.

3.7 Tillförlitlighet: Reliabilitet, validitet och relaterbarhet

Genom att använda oss av metodtriangulering har vi försökt få in både kvantitativa och kvalitativa data i vår studie samt öka studiens validitet. Genom att använda en pilotstudie försökte vi öka enkätens reliabilitet. Enkätstudien gav oss mätbara data och svar på frågor som användes till att välja intervjuobjekt. Intervjustudien bidrog med data av ett mer kvalitativt slag som tolkades ifrån elevernas olika svar på frågorna under ett intervjutillfälle.

Det var en fördel att vara två som var med under intervjutillfällena (Patel & Davidson, 1991). Vi tolkade först informationen var och en för sig och sedan tillsammans. Undersökningens huvudfråga om elevernas inställning besvarades genom att kategorisera elever som positiva, neutrala eller negativa. Intervjuurvalet var inte optimalt, särskilt på skola A. Det hade varit önskvärt med en större stickprovsstorlek. Det var emellertid intressant att observera att de elever som intervjuades gav en ganska samstämmig bild av språkval engelska. Detta tyder på att deras inställning och motivation kan vara relaterbar till elever som läser språkval engelska på andra skolor. En större undersökning skulle dock behövas för att bekräfta om elever på andra skolor är av liknande uppfattning.

Eleverna som var med i studien med icke-svensk bakgrund var integrerade invandrare med goda svenskkunskaper. Vi har inte fått detaljerad information om deras betyg. Intervjuerna indikerar emellertid att eleverna har varit i Sverige en längre period. Enligt Skolverket (2005) påverkas elevernas förmåga att uppnå målen i engelska i slutet av grundskolan av huruvida eleverna kom till Sverige före de började i grundskolan. Eftersom nästan alla elever som deltog i studien har varit i Sverige under en längre tid är därför det rimligt att anta att de inte är helt representativa för invandrare som grupp. Det hade kanske sett annorlunda ut med ett större urval icke-svenska elever. En sak som pekar på att eleverna vi intervjuade faktiskt är representativa för invandrare som grupp är deras ursprung och modersmål. Som tidigare har nämnts i avsnitt 2.5 om etnicitet och lärande, är enligt skolverket nästan hälften av eleverna som inte är födda i Sverige elever från f.d. Jugoslavien, Irak, Bosnien-Hercegovina och Iran (Skolverket, 2005). Två av de intervjuade eleverna med icke-svenskt ursprung kom från f.d. Jugoslavien, medan en hade sitt ursprung i Iran; det fanns även en elev från Jemen som pratade somaliska och en elev från Thailand. Bara en av de fem eleverna var född här i Sverige. Vi har valt att inte skilja mellan elever som är födda i Sverige med utländsk bakgrund och utlandsfödda elever.

Resultat från tidigare forskning om språkval och etnicitet har när det gäller hur elever presterar i skolan fått stöd i vår studie. På grund av vår begränsade tid och urval kan vår forskning inte säga något generellt om hur elever ställer sig till engelska som B-språk, men våra resultat säger mycket om hur olika språkval kan se ut på olika skolor. Skulle det inte vara bättre om alla elever i landet hade samma chans att lyckas med språkundervisning i skolorna? På så sätt är vår studie relaterbar till andras slutsatser, att bristen på en kursplan i språkval engelska påverkar alla elever oavsett deras etniska bakgrund.

3.8 Etiska överväganden

Med tanke på att vi intervjuade minderåriga barn har vi bitt om föräldrarnas tillstånd genom ett brev som skickades hem till eleverna. Alla intervjupersoner deltog frivilligt och informerades om syftet med undersökningen. All insamlad information har behandlats konfidentiellt för att skydda elevers, lärares och skolornas integritet. Vi sa till eleverna på båda skolorna att vi inte skulle berätta för läraren vad enskilda elever svarade med hänsyn till informationens känslighet. Av denna orsak har vi kodat alla resultat när det gäller namn på elever, läraren eller skolor. På enkäterna skrev varje elev ett eget "igenkänningstecken" som vi sedan använde när vi valde ut de åtta eleverna som vi intervjuade.

Vi har valt att inte skriva namnet på de skolorna som var involverade p.g.a. att vi inte tycker det är viktig information för våra resultat. Vi vill att man istället ska fokusera på hur olika språkval engelska kan se ut i olika skolmiljöer samt hur språkval upplevs av elever med olika bakgrund. Uppgifterna om enskilda personer eller skolor i denna studie får endast användas för forskningsändamål.

4 Resultat

4.1 Analysmetod

Som Christer Stensmo (2002) skriver i sin bok *Vetenskapsteori och metod för lärare*, kan forskaren ses som ett medium genom vilket den andres medvetande framträder i renast möjliga form. ”Det är en grannliga uppgift att förutsätta att forskaren har mycket god självkänedom och kan hålla isär vad som är han själv och vad som är den andre” (Stensmo, 2002, s. 106). Under utbildningens⁸ gång har vi läst mycket om fenomenografi och livsvärlden. Genom att använda s.k. metodtriangulering av enkäter och intervjuer, hoppades vi kunna få en bättre bild av elevernas livsvärld. Det är omöjligt att separera sig själv från sin egen tankekultur och alla har olika sätt att resonera kring saker men som Stensmo påpekar är det viktigt att man har en bra självkänedom och vet när ens analys börjar bli färgad av ens eget sätt att tänka.

Det har varit en fördel att vara två personer med två par ögon och två olika sätt att tänka som har jobbat med det här forskningsprojektet. Arbetssättet har varit mycket demokratiskt. Det var en medveten strategi att först analysera data var och en för sig för att bättre kunna bidra med egna tankar kring resultat och diskussion. När saker som var viktiga för projektets huvudsyfte diskuterades, kunde vi välja att fokusera på saker som vi båda ansåg var viktiga för att resultatet skulle bli mer tillförlitligt. Det var även till stor hjälp att ha en handledare och andra lärare som kunde bidra med synpunkter så att vi fick en bättre överblick över vad som var viktigt att säga om elevernas olika inställning till språkval engelska. Dessutom fick vi stöd från litteraturen, även om det inte finns så mycket litteratur om just engelska som B-språk.

Den kvantitativa och den kvalitativa delen av studien har bearbetats på olika sätt. All data som samlades in från enkäterna (kvantitativt) analyserades i tabeller med hjälp av siffror och statistik. Vi har valt att inte använda all data som vi samlade in på det sättet och istället presentera det som stöder de kvalitativa data som vi fick från intervjuerna.

I de kommande avsnitten presenteras resultaten av enkäten och intervjuerna. Informationen har delats upp på många olika sätt. Först är den uppdelad i två kategorier: enkätresultat d.v.s. kvantitativa resultat och intervjuresultat/kvalitativa resultat. Vidare har intervjuresultaten för de olika skolorna, A och B delats upp och svaren har delats upp beroende på om de handlade om orsaken till elevens val av språk eller lärarens undervisningssätt och arbetsmiljön i samband med lektionerna. Dessutom ges en kort beskrivning av stämningen/miljön på varje skola den dag som intervjuerna gjorts. Denna beskrivning av etnografisk karaktär har inkluderats för att tillsammans med de kvalitativa resultaten bidra till en helhetsbild av elevens livsvärld.

4.2 Enkät svar

Förutom viktiga data om elevernas bakgrund har vi från enkäten fått många intressanta svar på frågor om engelska som B-språk. De viktigaste svarskategorierna i vår studie handlade om varför eleverna valt att hoppa av sina tidigare B-språk, elevernas inställningar till språkval engelska samt personliga mål, om eleverna hade samma lärare i engelska som språkval och engelska som kärnämne, vad eleverna

⁸ Det förnyade korta lärarprogrammet 60p: Ht. 2005, Vt. 2006 och Ht. 2006.

brukar jobba med under lektionerna och förslag till förbättringar för framtidens språkval engelska.

Man kan hoppa av studier i moderna språk som spanska, franska eller tyska när som helst från årskurs 7 till 9. Vissa elever läser bara ett annat B-språk än engelska i några veckor medan andra är med fram till årskurs 9, när de fattar beslutet att sluta. Om en elev slutar läsa moderna språk i årskurs 9 få de inget betyg i språket för att söka till gymnasiet. Då kan eleverna också välja att för betygets skull ”börja om” med språket när de börjar gymnasiet. Detta kan orsaka problem om han/hon inte behöver studera som de riktiga nybörjarna och bidrar till stökighet i klassen.

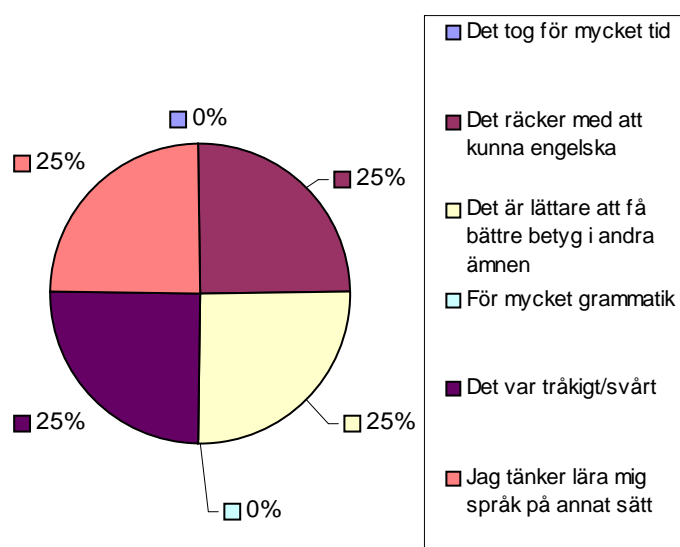
Nedan kan man läsa att nästan alla elever på skola A hade slutat sina tidigare språkval och att alla i skola B hade slutat. I figur 1 & 2 kan man läsa varför eleverna enligt enkäterna gjorde detta val. Vi tog också upp samma fråga under intervjun för att få mer detaljerade svar.

4.2.1 Bakgrund till språkvalet

Tabell 4 Sammanfattning av svar på fråga 3 från enkäten

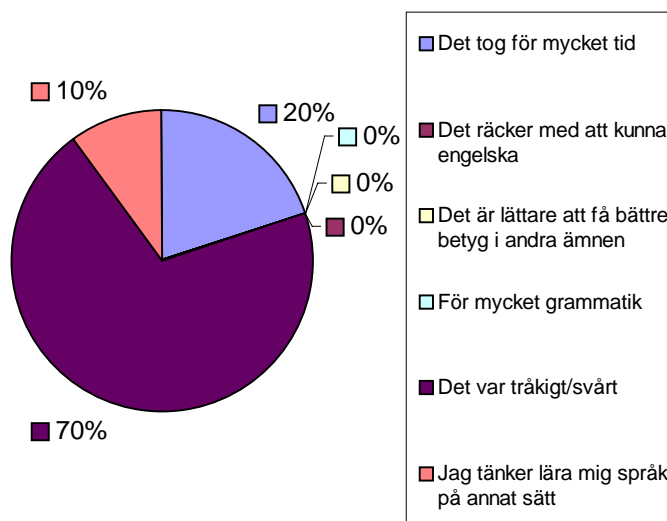
Har du läst något B-språk tidigare? (inte engelska)	Ja	Nej	total
Skola A	5	1	6
Skola B	13	0	13

Elever som svarade ”ja” på frågan fick välja mellan sex olika orsaker/svarsalternativ till varför de slutade läsa moderna språk. Av de sex elever som fick svara på frågan på skola A hade vi två bortfall och de andra svarade olika saker. På grund av stickprovsstorleken på skola A är det svårt att dra någon annan slutsats än att de svar som vi fick var mer varierande än de i figur 2 där 70 % av eleverna på skola B slutade läsa språk pga. att det var tråkigt eller svårt.

Figur 1 Enkätresultat fråga 3B, skola A

Av fyra elever på skola B (figur 2) med utländsk bakgrund svarade två att ”det tog för mycket tid” och två att ”det var tråkigt/svårt”. Tre elever på skola B svarade inte på frågan. På både skola A & B har vi ett större bortfall med svar på den här frågan än på någon annan fråga i hela enkäten. Vidare kan man läsa att det inte fanns någon elev på någon av skolorna som svarade att de slutade läsa B-språk p.g.a. ”för mycket grammatik”.

Figur 2 Enkätresultat 3b, Skola B

4.2.2 Inställning till språkval engelska

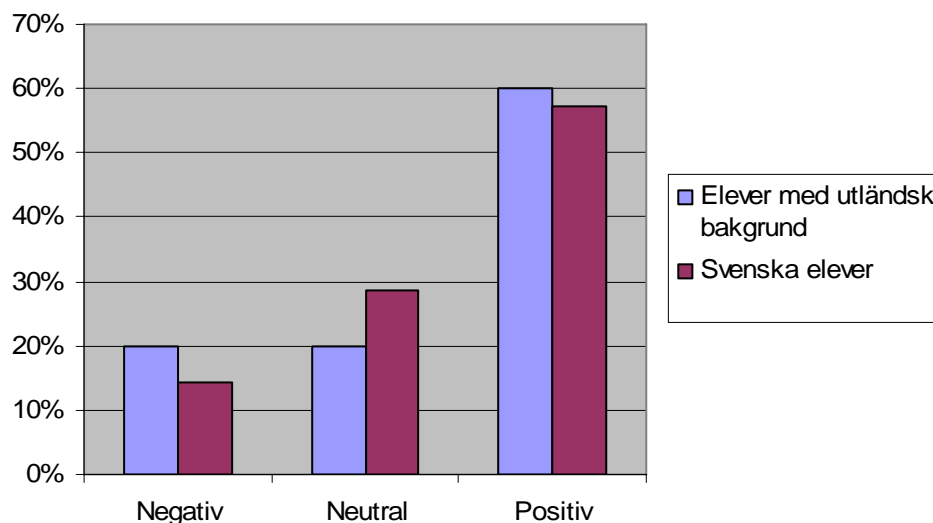
Tabell 5: Enkätresultat för elever med olika inställning⁹ till språkval engelska

	Pojkar	Flickor	Utländska elever	Svenska elever
Positiva	10	1	3	8
Neutrala	2	3	1	4
Negativa	1	2	1	2
Total	13	6	5	14

Enligt de svar vi fick från 19 enkäter om elevers inställning till språkval engelska så var 11 positiva och 5 neutrala med bara 3 negativa resultat⁹. På skola A (se Tabell 1) var andelen negativa dock högre än andelen negativa på skola B. Kan det ha något att göra med att orsakerna till varför de valt språkval på skola A var mer varierade än på skola B där det var mer homogent? På både skolorna var fler elever positiva än negativa. Det är dessutom intressant att notera att 10 av 13 pojkar i studien hade en positiv inställning till språkval engelska jämfört med bara 1 av 6 flickor. Som tidigare nämnts i studien är pojkar ofta överrepresenterad bland elever som väljer att läsa språkval engelska. Man kan undra varför de har en så positiv inställning?

⁹ En detaljerad förklaring till hur vi klassificerade elever som positiva, neutrala eller negativa kan man läsa i del 3.2.

4.2.3 Etnicitet

Figur 3 Andel elever med positiv, neutral och negativ inställning till språkval engelska

Av eleverna med utländsk bakgrund så var tre positivt inställda till språkval, en var neutral och en var negativt inställd (se tabell 5). Dessa resultat åskådliggörs även i figur 3 ovan. 60 % av eleverna med utländsk bakgrund var alltså positivt inställda till språkval engelska. Ungefär lika stor andel av de svenska eleverna var positivt inställda. De flesta av de utländska eleverna hade bott i Sverige under en längre period men bara en av dem var född i Sverige. Nästan alla verkade behärska det svenska språket.

4.3 Intervjuresultat

4.3.1 Skolmiljön i skola A

Det är en vanlig decembermorgon. Det är ganska regnigt ute och det finns få elever ute på skolgården där det bland annat finns bänkar och en färgglad vägg för klättring. Eleverna samlas istället inomhus vid entrén till skolan i en byggnad av röd tegelsten. Det är fräscht och mysigt inomhus. På väggen framför entrén finns det en massa krokar där alla jackor hänger som de har varit där i evigheter. Till höger om dörren kommer ljud i lagom nivå från en ganska stor grupp pojkar i olika åldrar som cirkulerar kring ett pingisbord där de turas om med två bordstennisracketar. Om man fortsätter gå kommer man till kaféet där några elever jobbar medan andra sitter och pratar kring ett dukat julbord. Flickorna skrattar och fnissar och några elever hälsar på oss medan vi går framåt mot lärarrummet.

Vi fick vara med två gånger under ett språkvalspass med en grupp på åtta elever som träffas två gånger i veckan. Två var inte närvarande för att fylla i enkäten. Vi är här denna dag för att intervjua några elever. När lektionen börjar, berättar vi om de "igenkänningstecken" som eleverna gav istället för namn på sina enkäter. På så sätt var deras svar anonymt. De tittar på oss med spänning som om vi spelar bingo. Det visar sig att en elev som vi hade valt inte är närvarande denna dag. Vi börjar istället med två som är där och hoppas på att den andra bara kommer lite sent. Vi går ut ur rummet med de två eleverna. De andra börjar jobba med sina olika uppgifter.

Intervjuerna kommer att äga rum i rummet bredvid. Rummet är litet och det finns ett bord i mitten med fyra stolar omkring. En del av klassen brukar jobba här för att dela upp gruppen och få lugn och ro. Vi sitter på ena sidan av bordet mitt emot eleverna. ”Ska vi börja?”, frågar en av intervjuarna.

Kommentar

Skolmiljön i skola A upplevs som ganska fräsch och lugn. Det finns en bra blandning av vuxna och barn i korridoren och med få undantag ser eleverna ut som en homogen grupp svenska tonåringar. Språkvalspasset i denna skola används i princip till att jobba med både svenska och engelska. Dessutom jobbar elever med andra ämnen som de ligger efter med t.ex. naturkunskap eller samhällskunskap och matematik. Det är en grupp på åtta elever varav fem är pojkar och tre är flickor. Undervisningen äger rum i två ganska små grupprum och varken eleverna eller läraren upplever det som särskilt stökigt. Ibland får de tillgång till bärbara datorer för att skriva projekt eller inlämningsuppgifter.

Jämfört med tidigare undersökningar som visar att språkval ofta är stökigt och att det även kan vara ett slöseri med tid (jfr Edlert & Bergseth, 2003) upplevs den här miljön som ett undantag. Man hör inte särskilt mycket engelska men däremot jobbar eleverna med eget arbete medan läraren cirkulerar för att erbjuda hjälp. Läraren har med uppgifter och stencilar av olika slag för att ge elever som inte har något annat att jobba med.

Presentation av informanterna

Tabell 6 Informanterna Skola A

	Inställning	Etnicitet	Kön	Modersmål	Tidigare B-språk	Tidpunkt för avhopp	Född i Sverige
A	neutral	infödd svensk	flicka	svenska	tyska	Årskurs 7	Ja
B	positiv	infödd svensk	pojke	svenska	spanska	Årskurs 7	Ja
C	positiv	utländsk	pojke	bosniska	tyska	Årskurs	Nej
D	negativ	infödd svensk	flicka	svenska	—	—	Ja

I den första intervjun i skola A, pratade vi med elev A, en svensk flicka som bor i kranskommunen/förorten. Enligt henne läste hon tyska i årskurs 6 men eftersom hon inte förstod någonting bytte hon till engelska i årskurs 7. Hon tycker att engelska är roligt särskilt när hon och andra kompisar pratar engelska och skojar till det. Hennes inställning till språkval är neutral.

Elev B är en svensk pojke som också bor i samma förort. Han berättar att han hade läst spanska i en halv termin i årskurs 7 och bytte sedan till engelska eftersom han inte hängde med i undervisningen. Han tycks ha en positiv inställning till språkval engelska.

Elev C är en pojke som just har flyttat till förorten och pratar förutom svenska bosniska. Detsamma gäller hans föräldrar. Han hade språkval tyska i början men bytte sedan till språkval engelska. När han kom till sin nya skola valde han att fortsätta med detta. Han kan prata tyska, men vill lära sig engelska bättre. Han har en positiv inställning till engelska som språkval.

Elev D är en flicka, som är från samma förort och pratar svenska. Hon har haft språkval engelska sedan årskurs 7. Utifrån svar från både enkät och intervju kan man säga att hon är negativ till språkval svenska/engelska.¹⁰

Innehåll och arbetsmetod

Samtliga elever kom överens om att de sysslar med andra saker förutom engelska under sina språkvalspass t.ex. matematik och andra ämnen. Detta överensstämmer med Byttners resultat där elever tycks jobba mer med andra ämnen t.ex. svenska, och SO än engelskuppgifter. Elever jobbar främst med läxor och övningar inför prov i form av stencil, hörövningar och uppsatser. Ibland jobbar de med grupparbete från vanlig engelska, exempelvis med att skriva en uppsats. När eleverna inte har något att göra så får de också en bok av skönlitterär karaktär att läsa. Andra elever gav följande kommentar: ”Vi har inga muntliga övningar på språkval faktiskt... det är upp till var och en att ta med någonting att jobba med.” De använder kursboken *Wings* men enligt eleverna så är det en tråkig bok eftersom den inte innehåller så många praktiska eller muntliga övningar.

Eleverna är i allmänhet positivt inställda till läraren. Dessutom uppger eleverna att de har ett visst inflytande när det gäller upplägg. De kan t ex bestämma att göra ”roligare grejer”.

Intervju 2

L1: Har ni samma lärare i språkval och vanlig engelska i år?

C: hmmm

L2: Tycker ni att det är bra att ha samma lärare på engelska och språkval?

C: Jag vet inte...

D: Det är bra man kan få lite extra hjälp med läxorna om det behövs.

C: Läraren vet också hur man jobbar på språkval... då vet de bättre vad man behöver eller inte behöver hjälp med.

Vidare, gav eleverna några förslag till hur man som lärare kan lägga upp språkvalsundervisningen. Svaren varierar från användning av målspråket i klassen, elevinflytande, till individualisering för att tillgodose elevens behov.

Intervju 1

L1¹¹: Om ni var lärare, hur skulle ni kunna lägga upp ett språkvalspass så att elever skulle lära sig så mycket som möjligt?

A: låter dem få prata...

B: (nickar) ja, hela lektionen skulle man prata engelska... inte svenska någonting.

¹⁰ P.g.a. tidsbegränsning fick inte vi samma mängd information om alla informanterna

¹¹ Lärarstudent 1 (L1) och Lärarstudent (L2) använder vi istället för våra namn.

Intervju 2

L1: Tänk er att ni var lärare i språkval engelska. Hur skulle ni lägga upp ett språkvalspass?

C Hmmm... (han skrattar som om han tycker det är ett roligt uppdrag)

D: Jag skulle fråga dem vad de ville jobba med... det är förstås viktigt att hitta på något som de kan jobba med.

C: Jag skulle ge dem ett litet test, inget prov men ett litet test för att se hur alla har det eller hur bra var och en är och sen hade jag delat ut material typ till vad var och en behöver. Och sedan hade jag pratat med dem en och en också för att se hur det ligger till för dem, så att jag vet vad de behöver jobba med.

Bra/mindre bra

Vidare tillfrågades eleverna om vad som är bra och mindre bra med språkvalspass.

Tabell 7 Intervjugrupp 1 på skola A

Bra (+)	Mindre Bra (-)
1. Jobba med det som man ligger efter	1. inget svar
2. man få mer tid	2. inget svar
3 man kan slappna av...	3. inget svar

Tabell 8 Intervjugrupp 2 på skola A

Bra (+)	Mindre Bra (-)
1. man lär sig skriva och läsa bättre på engelska/möjlighet att få godkänt betyg	1. läraren använder ganska lätta övningar
2. viktigt med lärares attityd så man kan jobba ihop med dem	2. inget svar
3. det är en liten grupp så man får mer hjälp	3. inget svar

För båda grupperna på skola A var det svårt att få fram svar på denna fråga. Då försökte vi fråga dem om de får mycket gjort under språkvalspasset istället. ”Det är upp till oss; jag brukar jobba men inte alltid med engelska”. Ibland är det annat. Eleverna var överens om att om de inte fick mycket gjort så var det på grund av dem själva.

Det är också viktigt att få elevernas åsikt om de har blivit bättre på engelska, vilket är en av anledningarna till avhopp från moderna språk till engelska. Det är anmärkningsvärt att tre av fyra elever uppger att de inte har blivit bättre och en säger hon inte vet (detta illustreras nedan). Eleven med utländsk bakgrund som just har kommit till skola A var väldigt positiv. När det gäller de uppgifter i kursboken som han jobbar på just då, kommenterade han, ”Det är ungefär som man brukar göra... det som man redan kan innan, annars lär man sig lite grann”. Man behöver ge eleverna varierade uppgifter i klassen. *Novelty* vara en viktig variabel vilket innebär att nya moment kan stimulera intresset för inläring (jfr Schmidt et al., 1996). Elever som tycker om kommunikativa arbetssätt kan tappa intresset om lektioner främst handlar om genomgång av grammatik.

Vidare tillfrågades eleverna om sina motiv för att välja/använda engelska.

Intervju 1

L2: Känns det viktigt för er att läsa engelska?

A: Det känns viktigt om man ska gå i skolan utomlands eller så... det kan vara viktigt och bra om man kan engelska.

B: Det är nog bra att kunna om man ska resa iväg någonstans utanför Sverige.

L1: Använder ni någonting i vardagslivet?

B: Jag lyssnar på musik och kollar på TV: n. Man pratar också med kompisar och sånt.

L1: Är det kul att prata engelska tycker ni?

A: Ja har en kompis och ibland... när vi är i stan pratar vi engelska tillsammans hela tiden och har det jätteroligt ihop. Det är kul.

Intervju 2

L2: Känns det viktigt för er att bli bättre på engelska? Kan ni berätta varför?

C: Jajamen, engelska behövs... jag vet inte... man måste ha betyg på engelska också.

D: (Elev D nickar att hon håller med)

L1: Förutom betyg finns det någon personlig orsak till varför?

C: Man pratar ju engelska överallt... det är viktig att kunna.

D: Om man åker utomlands behöver man nog engelska.

L1: Använder ni engelska i vardagslivet?

C: Bara om jag spelar så använder jag engelska... det är ett internetspel typ på internet... man behöver kunna engelska för att spela med andra.

L1: Ni lyssnar inte på musik på engelska eller kolla på film eller TV?

C: Ja musik... det är viktigt att man förstår vad alla låtar handlar om. Med film finns det alltid text med men det är också roligt att höra hur de uttalar. Det är inte alltid så att det står likadant i texten som vad de faktiskt säger.

4.3.2 Skolmiljön skola B

Att gå från spårvagnshållplatsen till skola B tar inte lång tid. Man korsar vägen och fortsätter att gå på trottoaren. Det är strax efter lunch och det finns en massa barn ute på en stor gård. Vissa spelar basket och andra går i grupper. Det är ett härligt ljud. De flesta ser ganska unga ut men det är p.g.a. att skolan omfattar både grundskolans tidigare och senare år. Det är 450 elever totalt som går i 19 olika klasser, varav åtta är årskurs 7-9. Idag är vi här för att träffa 9:orna i språkval engelska.

Den stora byggnaden i röd tegelsten ser lite sliten ut trots att vissa reparationer pågår inomhus. På skolans webbsida kan man läsa att de redan har jobbat med ventilationssystemet och att någon slöjdlärare snart kommer att ansvara för att förbättra inomhusmiljön. Vi går förbi en barack där expeditionen ligger och går in och står i entrén några minuter. B-språk engelska börjar kl. 13:45 och vi har kommit lite för tidigt. Tonåringar i olika klädstil syns och hörs överallt. Några ser ganska tuffa ut, klädda i mörkt med hårdrocks-t-shirts medan andra har hip hop-stil med keps. Några andra ser väldigt välklädda ut, som om de kom från sidorna på en HM-annons.

Det finns ett kafé i entrén och eleverna skriker och skrattar och springer överallt. Vissa går upp och nerför trapporna som leder till klassrum men på olika våningar, medan andra samlar sig längst in i hornet där det finns stolar och soffor där andra elever sitter och pratar. Ljudet är konstant och efter bara några minuter är det svårt att koncentrera sig. Det är en livlig stämning. Det finns en energi och ett liv i byggnaden som säkert samtidigt är både positivt och negativt ibland. Vi gå uppför trapporna mot klassrummet när vi har fått uppleva stämningen tillräckligt.

Vi går in i ett stort rum med läraren och eleverna börjar dyka upp. Vi står framför klassen och berättar vem vi vill ha med på intervjun. Rummet är stort och varje elev sitter på varsin bänk. Vissa har en bok med sig för att läsa. Alla har inte kommit ännu och läraren börjar prata på engelska om hur viktigt det är att komma i tid, medan de sista droppar in och slår sig ner.

Intervjuerna kommer att ske i en liten sal bredvid klassrummet. Vi går in med det första paret. Det finns bara ett bord och tre stolar så går vi ut för att hämta en till. ”Vill ni ha en bit godis?”, undrar en av intervjuerna medan hon bjuder på kex.

Kommentar

Skola B upplevs från början som lite kaotisk men på ett positivt sätt. Det är en stor byggnad som ser lite sliten ut men reparationer pågår. Det är en heterogen grupp elever med olika bakgrund i olika åldrar. Som tidigare nämnts finns det 450 elever totalt på skolan som går i 19 olika klasser, varav åtta är årskurs 7-9.

Språkvalspasset som vi ska besöka är lagom stort; tio pojkar och bara tre flickor finns med. Av eleverna har nio svensk och fyra utländsk bakgrund. Läraren i klassen pratar bara engelska med eleverna hela tiden och har en särskild planering som utförs bara i språkval engelska. Språkvalspasset på skola B kan jämföras med en skola i Anderssons (2005) studie där språkval engelska var välplanerat, strukturerat och framgångsrikt.

Presentation av informanterna

Tabell 9 Informanterna Skola B

	Inställning	Etnicitet	Kön	Modersmål	Tidigare B-språk	Tidpunkt för avhopp	Född i Sverige	Ålder vid ankomst till Sverige
E	positiv	utländsk	pojke	serbiska	spanska	Årskurs 7	nej	1 år
F	negativ	utländsk	pojke	somaliska	spanska	Årskurs 7	nej	9 månader
G	positiv	utländsk	pojke	thailändska	spanska	Årskurs 8	nej	7 år
H	neutral	infödd utländsk	flicka	persiska	spanska	Årskurs 9	ja	—

I den första intervjugruppen intervjuade vi två pojkar med utländsk bakgrund. Båda pojkarna pratar något annat språk än svenska hemma. Elev E har serbiska som modersmål. Han bor i centrala Göteborg. På fritiden spelar han basket där han ibland använder engelska med en engelsktalande tränare. Han kom till Sverige när han var ett år gammal. Han har haft engelska som B-språk sedan årskurs 7 när han hoppade av på grund av att det var ”tråkigt”. Han blev vald till intervjuerna baserat på hans väldigt positiva svar på enkäten.

Däremot har elev F enligt vad han svarat på enkäterna en väldigt negativ inställning till språkval. Elev F är född i Jemen men har somaliska som modersmål. Han har bott i Sverige sedan han var nio månader gammal. Elev F har också gått i språkval engelska sedan årskurs 7 när han hoppade av spanska. Han valde språkval så att han kunde ”ta det lugnt istället.”

På den andra intervjun pratar vi med elev G, en pojke med thailändsk bakgrund, samt elev H, en tjej som är född här i Sverige med föräldrar från Iran. Enligt enkäten har elev G en positiv inställning till språkval engelska fast han själv erkänner att han sällan gör läxan. Han kom till Sverige 1997 när han var sju år gammal. Han pratar både thailändska och svenska hemma.

Fast hon är född i Sverige, pratar elev H persiska hemma. Hon slutade med spanska för bara några veckor sedan. Beslutet fattades p.g.a. att hon upplevde det som tråkigt. Det har som konsekvens att hon efter att ha läst spanska i mer än två år inte kommer att få betyg i spanska som hon kan använda när hon söker till gymnasiet. Hon ifrågasätter varför elever som redan kan tre språk (svenska, eget modersmål och engelska) behöver läsa ett till. Hennes inställning till språkval engelska är enligt enkäten neutral.

Innehåll och arbetsmetod

Alla fyra eleverna bytte från B-språk spanska till språkval engelska. Tre av fyra hade bytt redan i årskurs 7 fast kandidat H bytte bara för några veckor sedan. Resonemangen kring bytet varierade, men vanliga svar var att det var tråkigt, hade inneburit för mycket jobb, att man inte lärde sig något p.g.a. läraren eller att man bytt för betygs skull.

L2: Vilka språk läste ni tidigare?

G: spanska, jag lärde mig inte så mycket och det var dålig lärare, han bara lekte, han lärde ingenting så jag ville byta.

H: Jag bytte för bara några veckor sen.

L1: Gjorde du det... från?

H: spanska

L2: Från 7: an?

H: spanska 7: an, 8: an och halva 9:an

L1: Det var intressant? Får jag fråga varför du hoppade av?

H: Därför jag hade en annan lärare innan för att jag inte har gått här så länge och så bytte jag och denna lärare var inte så bra så jag bytte...

L1: så du kände att du inte lärde dig något... är det därför ni har valt engelska?

L2: Har ni andra anledningar till varför ni har valt språkval engelska?

G: Vill höja betygen i engelska också.

H: Det vill jag med.

För att få en ide om hur eleverna tillbringar sin tid på språkval engelska frågade vi vad de brukar göra under passet. Ett mycket vanligt svar var att eleverna på skola B en gång i veckan läser en bok som de själva får välja och sedan har nya ord från boken som läxa. Elev H berättade för oss att man brukar få i uppgift att förklara på engelska vad ett ord betyder. Elever som har svårt att koncentrera sig får hörlurar så att de kan lyssna och koppla bort vad andra i klassen gör. Andra elever nämnde uppgifter i kursboken Wings, grammatiska stenciler, och att skriva en ”summary¹²” som uppgifter de får under språkvalspasset.

När vi frågade om eleverna vill bli bättre på engelska fick vi några intressanta svar. I den följande utskriften kan man läsa hur alla elever oavsett om de var positiva eller negativa i enkäten tycker att det är viktigt att kunna engelska. Det visar sig att alla elever använder eller kunde tänka sig använda engelska utanför skolan. Det kan gälla resor, idrott eller i nödsituationer.

Intervju 1

L2: Vill ni bli bättre på engelska,

L1: känns det viktigt för er?

E: Ja, det är det viktigaste språket.

F: Jag går inte här för att bli bättre på engelska direkt. Vill inte ha annat B-språk i alla fall.

L1: Använder ni engelska i vardagslivet?

F: Jag brukar vara i England ofta.

L1: okej...

E: Ibland har vi någon hjälp när vår tränare på basket är sjuk, så kommer en engelsk tränare som pratar bara på engelska.

¹² En bokrecension

Intervju 2

L1: Vill ni bli bättre på engelska? Känns det viktigt för er?

G: Ja, det är viktigt att kunna det om man går i svenska skolan.

H: Ja

L1: Men förutom skolan, personligen menar jag, vad tycker ni? Om vi inte tänker på att man måste läsa engelska, är engelska viktigt för er?

G: Ja, det är det. Man måste kunna det... att prata.

L2: Till vilken nytta?

G: om man åker utomlands

L1: Vad tycker du? (till H)

H: att man alltid kan prata engelska... liksom om du har brutit benet och den personen inte kan svenska så är det nästan hundra procent att jag kan tänka mig använda engelska... så det är viktigt.

Av särskilt intresse är när elev F svarar ”Jag går inte här för att bli bättre på engelska direkt...”. Denna attityd kan vi jämföra med något som elev H säger i sin intervju när vi frågar om saker som är mindre bra med språkval engelska. Då svarar hon, ”Något dåligt med det vi har haft? Det är ändå ett nytt språk man ska lära sig och två kan vi redan. Det blir svårt med ett till”.

Att tala engelska

Att prata engelska hela tiden tas upp av båda intervjugrupperna. Läraren är mycket pedagogisk och eleverna upplever verkligen ett språkbad under varje lektionstillfälle. Elev G beskriver situationen så här, ”Hon pratar (engelska) hela tiden även på fritiden om man träffar henne. Hon kan prata svenska. Om man inte förstår det hon säger översätter hon det på svenska.” Senare på samma intervju uttrycker samma elev, ”att prata engelska på lektionen hela tiden, svara henne på engelska [...] det vill hon men ingen gör det, men ibland ju... inte eftersom de är vana vid svenska... så vill de svara på svenska”. ”Det känns fänigt att prata engelska tycker jag,” framför elev H. I den andra intervjugruppen menar eleverna att det är bra med lärarens arbetssätt. ”Ja, det är bra för det mesta för man lär sig. Om man inte förstår får man ju fråga henne så hon kan översätta till svenska.

L1: Ni har samma lärare i språkval engelska och vanlig engelska. Hur känns det att ha henne två gånger?

H: Det känns bättre... då känner man att man lära sig mer

G: Hon är bra lärare också.

L1: Kan ni beskriva henne? Hur hon undervisar...

G: Hon lär, hon översätter bra, hon lär ut mycket, hon pratar mycket tills man förstår, hon hjälper mycket och hon har mycket energi.

H: Hon är så förstående för alla har inte lika lätt. Hon pratar på det viset med den som har det svårare... eller tycker det är svårt, den som tycker det är lätt pratar hon på det sätt som alla förstår.

För att få eleverna att diskutera med varandra om fördelar och nackdelar med engelska som B-språk frågade vi eleverna om tre saker som var bra med språkval engelska och tre saker som var mindre bra. Vi fick följande svar.

Tabell 10 Intervjugrupp 1

Bra (+)	Mindre Bra (-)
1. När man tittar på film.	1. För enkla uppgifter ibland.
2. Extra tid för läxhjälp.	2. För många grammatikstenciler.
3. Extra tid för prov.	3. Översättning

Tabell 11 Intervjugrupp 2

Bra (+)	Mindre Bra (-)
1. Att man lär sig t ex läsa, stava & skriva	1. Läxa
2. Att man få bättre betyg i engelska	2. Svårt med ett språk till
3. Film och diskussioner på engelska	3. Många lektioner i engelska varje vecka

I båda grupperna nämndes film som en särskilt intressant metod för att lära sig nya ord och uttal samtidigt. "Jag har lärt mig mycket engelska genom att kolla på film... och idag finns det skrift på engelska också. Det är så jag lär mig." säger elev H. Elev E berättar att "ibland hör man och förstår inte... men om det skulle finnas text där, text förstår jag mycket tror jag".

I intervjugrupp 2 nämner de att det ibland känns som om de har för många engelsklektioner under en vecka. I intervjugrupp 1 tas det upp att man får extra tid för läsläsning och hjälp vid provtillfället. Detta skiljer sig något från deras uppfattningar om hur mycket tid det är bra att ha på språkval engelska.

Betyg benämns också som en av flera positiva saker med att läsa engelska som B-språk. Att få bättre betyg i engelska och att, "man kan ta bort det ämnet (annat B-språk) för betyget [...] så att man kan ta det lugnt istället som sägs av elev F var ingen unikt uppfattning. Att välja bort att läsa ett annat B-språk än engelska kan vara en strategiskval (jfr Edlert & Bergseth, 2003).

4.3.3 Intervjuer med lärarna

Lärare: Skola A

Vi intervjuade en lärare i skola A som undervisar både vanlig engelska och språkval svenska/engelska. På frågan om hur språkvalspasset ser ut i denna skola, berättade läraren att förutom svenska och engelska så jobbar de med olika uppgifter i andra ämnen t ex matte, SO och NO.

L2: Förutom dessa aktiviteter, har ni också muntliga övningar?

LA¹³: Ja det gör vi ibland,

L2: film

LA: Ja, film ser vi ibland: Ibland har vi muntliga övningar... inte så mycket eftersom de befinner sig på olika nivåer men jag brukar sitta och läsa med eleverna, det gör vi ibland. Eftersom det här kan bli tråkigt för dem eftersom det här blir ett extra arbetspass. Här är det tråkigt, här är det inte roligt, det blir så? De har inget betyg i ämnet. Det finns egentligen inte.

¹³ LA står för lärare skola A; LB lärare skola B

L2: *Har de grammatik också?*

LA: *Bara det som vi har i det vanliga engelska, däremot har jag alltid med mig, extra svenskhäften eller extra engelska med grammatik med mig, När de säger jag vet inte vad jag ska göra, då säger jag då får du jobba med lite grammatik och ibland så gör de det om det är dags för prov, för det här är det också elever som har svårigheter med engelska, så kommer jag med ännu mera med engelska? Men det kan vara väldigt tråkigt ibland. Det kan vara tråkigt och gnälligt.*

De använder inga kursböcker som är särskilt avsedda för språkval. ”Jag har provat det någon gång då blir de bara förvirrade för det är ännu mer att göra, vilket gjorde att det blir jobbigare och så.” Det är bättre att man jobbar med det de arbetar med och inför varje vecka pratar jag med svenskläraren, engelskläraren, jag pratar med NO-läraren, så skriver jag upp det, och han har det att göra, omprov...”

Läraren berättar också om elevernas egenskaper i förhållande till betyg.

L2: *Behöver verkligen de elever som vi intervjuade gå till språkval?*

LA: *Ja, men om du intervjuade Elev A så behöver hon inget mer. Hon är den enda elev som inte behöver mer engelska.*

L2: *Men hur är det annars med de andra?*

LA: *De andra behöver mycket mer.*

Elev D är ju det, hon behöver bli godkänt i engelska. Hon har inte kommit upp till den nivån, och hon klarar knappt godkänt... så de passar in väldigt bra i den här gruppen.

L2: *Hur är det då med den som är ny elev i gruppen?*

LA: *Han har tentat av sin sista så han kommer att läsa svenska och engelska så han är inte godkänd i engelska, knappt i svenska heller.*

L2: *Blir det bättre för eleverna p.g.a. språkval?*

LA: *Nej... inte för alla, för hälften av dem.*

L2: *Hur är det med dem som vi intervjuade,*

LA: *Nej inte alla det hänger mycket på hur mycket man själv jobbar på de här timmarna. Jag har sju stycken, jag hjälper dem hur mycket som helst men vill man inte göra sin egen insats då är det väldigt svårt. Men de som inser det de blir bättre. Det blir de absolut.*

I de övriga svaren som vi fick av läraren om elevers förbättring av engelska, kan man se hur viktig motivation är, d.v.s. att elever som är mer motiverade lär sig mer.

Läraren föreslår några ändringar eller förbättringar med språkval för ett bättre inlärningsresultat. Hon lyfter fram behovet av att ha samma lärare i både vanlig engelska och språkval engelska. Om gruppen är stor t ex 20 eller mer är det viktigt att ha två lärare. Det är bra om eleverna också får ”självbestämmande” och får vara med i planeringen. På denna skola jobbar de mycket med utvärdering av sig själva (egen arbetsinsats) och kursen/läraren.

Lärare: Skola B

På skola B träffade vi läraren den 4 december för att fråga henne om hennes syn på språkval engelska och hennes arbetsmetod. Vi pratade engelska tillsammans som hon gör hela tiden i skolan. "Use English. Use English everywhere. If you have the chance to do that and you don't have to teach another subject in which you have to use Swedish, stay with English at all times", uttrycker hon. Hennes multikulturella bakgrund gör att hon har lätt för att prata målspråket. Hon kan väldigt bra svenska men hon pratar ändå hela tiden på engelska för elevernas skull. Vi bad henne berätta lite om sin syn på språkval jämfört med vanlig engelska.

L1: What is a typical "språkval" class for you? How do you view språkval as opposed to your English class?

LB: I want to connect it with their ordinary English class, which they do, but I have also decided to be on my own track... that is the reading bit, once every week. They all have to read, books of their own choices. And I carry my CD player for the ones who need audio to help them so they can read and listen at the same time. I don't usually require them to do anything but read and hand in a word list once in a while. The 9th graders now have to work with their book more but that comes from their other class. I believe in feeding them the structure of the language that way because they usually lack structure. The audio helps them concentrate. They can't hear each other.

Hon kräver mycket av eleverna samtidigt som hon försöker ge dem alla möjligheter att uttrycka sig på målspråket. Det bidrar säkert till att undervisningssituationen i hennes klassrum upplevs så positivt. När vi frågar henne om bristen på kursplan för språkval engelska svarar hon så här:

L1: I want to ask you about "styrdokumenten", the guidelines you have from Skolverket. How much of what you do is based on them?

LB: What guidelines do you use if I may ask you?

L1: For språkval engelska?

LB: There aren't any. I use the fabulous Swedish word värdegrund a lot automatically when I choose books and movies...that's where you end up right?

L1: If they had a document for språkval (kursplan) how should it be? Would there be anything that should definitely be a part of it?

LB: Reading, audio, listening comprehension should definitely be a part of it.

Av särskilt intresse för oss var hennes inställning till eleverna och till lärandet. Det är märkligt att eleverna var positivt inställda till språkval på båda skolorna fast lärarna hade så olika stil och skolmiljön skilde sig så mycket mellan de båda skolorna. Kan det vara ett resultat av att den målstyrda läroplanen ger lärarna utlopp för sin kreativitet? I så fall är avsaknaden av kursplan inte så negativ som man lätt kan tro.

5 Diskussion

Vår studie har som syfte att finna anledningar till varför elever väljer att läsa språkval engelska. Är det så att elever med utländsk bakgrund är mer positiva till språkval engelska jämfört med infödda svenska elever? Vi är också intresserade av styrdokumentens inverkan på språkval engelska.

5.1 Varför har eleverna gjort språkval?

Man kan utläsa vissa negativa skäl i de tidigare undersökningar om varför elever har valt bort eller hoppat av från B-språk för att istället läsa engelska. Det är en vanlig föreställning att elever väljer bort eller hoppar av från B-språk för att bli bättre på engelska. Samtidigt beskrivs språkval engelska som ett ”slappt” ämne där elever kan ta det lugnt eftersom inga krav ställs på dem och de inte får några läxor. Dessutom så vill eleverna slippa göra extra uppgifter i B-språk (som kräver extra arbetsinsats) för att kunna få bättre betyg i andra ämnen t.ex. engelska, fast de redan kan engelska (jfr Andersson, 2005; Edlert & Bergseth, 2003; Sörensen, 1999; Thorson et al., 2003). Det är emellertid svårt att utröna om det verkligen är ett taktiskt val eller om elever verkligen behöver extra engelska.

Enligt våra enkät- och intervjuvar behöver det inte vara fråga om ett taktiskt val. De flesta eleverna på skola A sa att de ville bli bättre och ville få bättre betyg i engelska medan majoriteten på skola B sa att de inte ville läsa B-språk p.g.a. att det var tråkigt/svårt. Etnicitet kan eventuellt ha med detta att göra. I Skolverkets rapport (2005), *Elever med utländsk bakgrund*, nämns ”bristande språkkunskaper som en viktig förklaring till varför relativt nyanlända elever har svårt i skolan” (s.12). Men i vår studie hade intervjuinformanterna med utländsk bakgrund kommit till Sverige för många år sedan. En utländsk elev påpekar i en av intervjuerna att hon redan kan två språk och att det kan bli för jobbigt att läsa ett språk till. Skolverkets rapport (2005) visar att bara 74 % av elever med en annan etnisk bakgrund än svensk som hade invandrat efter 1993 uppfyllde läroplanens mål i engelska år 2003 jämfört med 95 % om man var född svensk (s.6).

Om man tittar närmare på elevernas enkätsvar angående anledning till bortval eller avhopp från B-språk så kan man göra flera intressanta iakttagelser. De flesta på skola B uttrycker att det är ”svårt” med språk, något som kan vara kopplat till ”avsaknad av framgång”. De framhäver också att de upplevde sitt tidigare B-språk som ”tråkigt”, något som kan vara kopplat till ”avsaknad av autenticitet” (Thorson et al., 2003, s. 47). Motivation bakom dessa svar kan kanske förklaras av Schmidt et al. (1996): ”When challenge is low and skills are high, the outcome is boredom, and when both challenge and skill are low, the outcome is the negative state of apathy” (s. 14). När det gäller vår studie har eleverna på skola B sagt att deras avhopp ifrån tidigare B-språk beror på att de upplevde undervisningen som tråkig. Kanske deras positiva inställning till språkval engelska beror på att de får den ”autenticitet” som de saknade på sitt tidigare språkval. Elever på båda skolorna berättade att de ville ha utmaningar, vilket tyder på att utmaningarna är för låga på bådaskolorna. Utan tillgång till elevernas betyg är det svårt att veta om förmågan i allmänhet är låg eller hög. Enligt intervjuerna med lärarna finns elever på olika nivåer representerade i grupperna.

Det finns ytterligare skillnader när det gäller hur svenska och utländska elever har svarat under intervjun. Utländska elever på båda skolorna lyfter fram lärarens undervisning/arbetsätt, krav på extra arbetsinsats i B-språk och att man fann lektionerna tråkiga. Svenska elever betonar å andra sidan svårigheter att förstå B-språk som t.ex. tyska, spanska eller franska och den nytta de kan ha av målspråket utanför skolan, t.ex. att kunna tala engelska utomlands vid resor och studier.

Baserat på ovan nämnda svar kan man knappast säga att det i allmänhet är taktiska val som är orsaken till bortval eller avhopp. Bara en svensk och en utländsk elev sade att det är skönt att läsa språkval engelska för att det är lugnt.

5.2 Hur eleverna upplever språkvalet

Baserat på tidigare undersökningar trodde vi att elever med utländsk bakgrund skulle vara överrepresenterade i språkval engelska, särskilt på skola B p.g.a. att den ligger i centrala Göteborg. Vi hade också tänkt att utländska elever kanske skulle ha en mer positiv inställning till språkval engelska.

Generellt kan man se likheter mellan svenska elever och utländska elever i vår studie; båda grupperna var i lika hög grad positivt inställda till språkval engelska.

I motsatsen till tidigare undersökningar (jfr Andersson, 2005; Edlert & Bergseth, 2003; Sörensen, 1991; Thorson, et al., 2003) har vi i vår undersökning små grupper av 8 och 13 elever under språkvalspass. Enligt vår undersökning är det inte som man kan läsa i Edlert och Bergseths (2003) studie bortkastad tid med språkval. Eleverna uppskattar detta tillvalsämne eftersom de får extra tid och stöd att arbeta med det som de gör i vanlig undervisning och dessutom får de extra genomgång av vad som tas upp i vanlig engelska.

En strukturerad och välfungerande undervisning i språkval engelska finns i skola B där olika uppgifter/aktiviteter görs under tre lektionspass medan man i skola A (med språkval svenska/engelska) främst jobbar med läxgenomgång och övning inför prov, inte bara i svenska och engelska utan även i andra ämnen—SO, NO och matte. Samma scenario finns i Byttners (2004) studie där det är vanligt att elever jobbar mer med svenska än engelska och förutom detta jobbar med uppgifter från andra ämnen. Det finns inte mycket variation d.v.s. nya moment där läraren överraskade elever eftersom ämnet är avsett för att hjälpa elever med det som de ligger efter med i olika ämnen.

I överensstämmelse med tidigare undersökningar, kan man utläsa behovet av utmaning bland elevernas svar. Enligt Schmidt et al. framför Csikszentmihalyi att det är viktigt att ge elever utmaningar d.v.s. att inläraren får något utöver sin förmåga. En del utländska elever på båda skolorna säger att de får ”ganska lätta” och ”enkla uppgifter” (s. 14). ”Det är ungefär som man brukar göra... det som man redan kan innan annars lär man sig lite grann,” påpekar en elev. I Schmidt et al. (1996) kan man läsa att elevers reaktioner på en viss aktivitet beror på graden av motivation och inlärarnas förmåga att klara av uppgiften. Eleverna blir motiverade om de har både god förmåga och utmaningarna är höga. Men om utmaningarna är höga och förmågan är låg, leder detta till den s.k. språkångest som innebär rädslan att använda målspråket (Thorson et al., 2003). Detta illustreras när en utländsk elev som föredrar grammatik och stenciler sa att det är ”fånigt att prata engelska” i klassen, något som också förekommer i Schmidt et al. (1996).

5.3 Etnicitet som bidragande faktor

Vi valde med tanke på hur det ser ut i dagens skolor att undersöka etnicitet som en avgörande faktor till elevernas inställningar till språkval engelska. Tanken var från början att jämföra elevernas svar för att se om elever som hade en annan etnisk bakgrund än svensk hade annorlunda uppfattningar om deras språkval än elever med svensk bakgrund. Baserat på tidigare forskning trodde vi att elever med utländsk bakgrund skulle vara överrepresenterade i språkval engelska särskilt på skola B p.g.a. att den ligger mitt i staden. Vi hade också tänkt att icke-svenska elever kanske skulle ha en mer positiv inställning till språkval engelska. Men enligt våra resultat var bägge grupperna positivt inställda till språkval engelska. Det är kanske på grund av en för liten stickprovsstorlek. Eller kanske var det på grund att eleverna på skola B verkar ha ett väldigt välfungerande språkvalspass. I den miljö de befinner sig i utsatts de för mycket engelska varje dag. När vi frågar om eleverna har lagt märke till en förbättring i sitt språk sedan de började på språkval svarar en elev på skola B med utländsk bakgrund: ”Ja, det blev bara bättre och bättre.”

I *Elever med utländsk bakgrund* som publiceras av Skolverket (2005) kan man läsa att elever med utländsk bakgrund ”lämnar i större utsträckning än födda elever grundskolan med ofullständiga betyg, och är därmed överrepresenterade bland dem som inte når behörighet att söka till de nationella programmen på gymnasiet” (s.4). På varken skola A eller B fanns det fler utländska elever än infödda svenskar som var med på de språkvalspass som vi observerade. Man kan tänka sig att om fler elever med utländsk bakgrund hade riskerat att få IG hade de också valt språkval engelska. I våra resultat tas frågan om varför elever som redan kan två språk måste läsa ett till upp av en elev med utländsk bakgrund. Kan brist på intresse/motivation för att lära sig fler än två språk vara en orsak till varför bara 74 % av eleverna med en annan etnisk bakgrund än svensk som invandrade till Sverige efter 1993 uppfyllde läroplanens mål i engelska år 2003, jämfört med 95 % om man var infödd svensk (Skolverket, 2005, s. 6)?

I samma rapport nämns också ”bristande språkkunskaper” som ”en viktig förklaring till varför relativt nyanlända elever har svårt i skolan” (Skolverket, 2005, s. 12). Av de elever som vi intervjuade hade ingen elev tydliga svårigheter med svenska som språk fast det var deras andra språk. Alla elever som var med i studien som hade en annan etnicitet än svensk kom till Sverige för många år sedan. Man kan se att orsaken som eleverna oftast anger till varför de väljer att läsa språkval engelska var att de inte vill läsa B-språk. Bara en elev på skola B svarar i enkäten att han både vill bli bättre och få bättre betyg i engelska. Däremot sa alla under intervjuerna att de ville bli bättre på engelska. Bara en elev kommenterade, ”Jag går inte här för att bli bättre på engelska. Jag vill inte ha något annat B-språk.”

Socioekonomiska faktorer brukar vara en mycket vanlig förklaring till varför elever med utländsk bakgrund har svårt att klara av sina ämnen. Ungefär samma antal svenska och utländska elever som var med i vår studie hade bara en förälder som jobbade heltid. I båda grupperna vet det vanligt att en av föräldrarna var sjukskriven. Det skulle vara intressant att veta i vilken grad detta påverkar eventuella skillnader i elevernas skolprestation mellan de två grupperna. I Skolverkets (2005) rapport skrivs att, ”Om hänsyn tas till den socioekonomiska bakgrunden så försvinner mycket av

skillnader i meritvärden mellan elever med respektive utan utländsk bakgrund” (s. 22).

En förbättring av språkfärdigheten bland elever syns tydligt i enkät- och intervjusvaren på skola B där eleverna kunde säga att de har blivit bättre på engelska, särskilt på att prata. Det kan bero på lärarens språksyn som reflekteras i hennes arbetssätt, d.v.s. att använda enbart målspråket under lektionstimmen och även utanför klassrummet. Eleverna tyckte det var viktigt att man fick höra mycket engelska under lektionstiden för att förbättra sig. Hälften av enkätsvaren från skola A säger å andra sidan att de har blivit bättre på att prata, men under intervjun svarade elever ”nej” eller ”vet inte” när de tillfrågades om de har blivit bättre på engelska. Man kan dra slutsatsen att det kan bero på en annan struktur i denna skola som gör att elever inte får använda hela lektionstiden till engelska. Brist på motivation kan också vara en orsak till deras svar. Man kan motivera elever och skapa intresse genom variation i undervisningen. Schmidt et al. (1996) hänvisar till Crookes och Schmidt där de föreslår några aktiviteter som kan motivera elever t.ex. problemlösning, autentiska material, pussel, mm.

5.4 Hur ser lärarna på språkval?

De flesta elever som går i språkval engelska behöver enligt lärarna på skola A och B extra stöd. Bland dessa elever, finns det bara några få som är duktiga på engelska som vill slippa andra B-språk.

Lärarna på de två skolorna arbetar på olika sätt. Läraren på skola A sa att elever jobbar mest med det de håller på med i den vanliga undervisningen i form av läxor, övningar inför prov, läsning och grammatik. Hon tillade att ”de gör ju precis det som de känner är viktigt”. Hon har alltid med sig en pärm med övningar i svenska eller engelska för elever som inte vet om vad de ska göra under språkvalspasset. Det finns inte så mycket muntliga övningar enligt läraren eftersom elever befinner sig på så olika nivå.

Läraren i Skola B har en tydlig struktur där tre lektionspass används för att läsa böcker som eleven valt själv, grammatikövningar och tid för läxor och andra uppgifter från vanlig engelska. Liknande resultat har framkommit i Anderssons (2005) studie där vissa skolor har en tydlig struktur som har gjort att språkval engelska fick en hög status i skolan. Elever bedriver andra aktiviteter mellan dessa fasta schemapunkter, t.ex. tittar de på film som en utgångspunkt för diskussioner eller har muntliga övningar (parvis eller gruppvis). De får också läxor som t.ex. ordlistor från boken som de läser. Läraren kräver att eleverna använder målspråket på lektionstid. Elever får också vara med i planeringen, t.ex. får eleverna bestämma om datum för filmtittande och andra alternativa aktiviteter.

5.5 Läroplanens mål

Det finns ingenting i läroplanen eller kursplanen som säger att det ska finnas ett språkvalspass där engelska och svenska (sveng) ska blandas ihop. Men eftersom detta språkval ska vara en ”förstärkning” eller ”fördjupande”, så är det automatiskt att lärare använder samma kursplan i vanlig engelska (Sörensen, 1999, s. 9).

Målen i styrdokumentet ger lärarna frihet att själva gestalta sin undervisning och alltså blir målen mycket allmänna. Men avsaknaden av en kursplan i språkval kan göra att alla moment inte finns med i tillräckligt hög grad under lektionen. Det borde finnas en kursplan som säger att alla moment i vanlig engelska bör finnas med i språkvalet. d.v.s., kulturdimensionen, färdighetsdimension och reflektions- och analysdimensionen. Den bild som vi fick av vår undersökning tycks vara den av ”lappande och lagande” av språkfärdigheten. Elevers svar att de inte vet om de har blivit bättre på engelska visar förmodligen en oförmåga hos dessa elever att reflektera över sitt eget lärande. Detta är en viktig del i kursplanen där elever bör lära sig att reflektera över sin egen inläring, om vad det är som de är bra på, vilken språkfärdighet som behöver förbättras och vilka strategier som man kan använda för att förbättra språket.

5.6 Förslag till ändringar av språkval engelska

Vår forskning hade även ett personligt syfte. Som blivande språklärare är det mycket möjligt att vi kommer att undervisa i engelska som språkval. Tanken var att få tips för hur det ska bli så bra som möjligt. Följande förslag tycker vi är viktiga för att förbättra språkval engelska.

1. Ha separata lektioner i språkval svenska och språkval engelska.
2. Mer planering och mer strukturerade lektionspass.
3. Uppfyll alla mål i läroplanen/kursplan för engelska (särskilt när det gäller kultur för att stimulera och motivera eleverna).
4. Variation i undervisningen samt individuella övningar som utmanar elever, exempelvis hörövningar och muntliga övningar där elever får diskutera saker på engelska.
5. Låt eleverna vara med i planeringsprocessen samt gör en kursutvärdering i slutet av terminen.
6. Ha samma lärare i språkval engelska och ”vanlig” engelska som kärnämne.
7. Prata målspråket hela tiden.

5.7 Avslutande ord

I vårt examensarbete har vi fokuserat på elevers etniska bakgrund i relation till hur elever upplever undervisning i språkval engelska. Vi undrade om elever med invandrarbakgrund var mer positivt inställda till språkval jämfört med svenska elever. Undersökningar gjorda av Skolverket visar att elever med invandrarbakgrund inte klarar läroplanens mål i engelska i samma utsträckning som svenska elever. Kan det påverka deras syn på ett ämne där elever ska få extra undervisning för att klara av läroplanens mål?

Genom att använda metodtriangulering i form av enkät och djupintervju har vi kunnat kategorisera enskilda elevers inställning till språkval engelska. Våra resultat har inte visat att elever med utländsk bakgrund är mer positiva än svenska elever. Det kanske beror på studiens storlek. Majoriteten i vår studie, 11 elever av 19, kategoriserades som positivt inställda till språkval engelska.

Dessutom har vi jämfört våra resultat med tidigare undersökningar om elevers språkval. Enligt våra resultat spelar taktikval inte så stor roll som man skulle kunna tro. Motivationen spelar stor roll för hur elever upplever sin undervisning och de allra flesta i vår studie svarade att de hade hoppat av sina tidigare B-språk p.g.a att det var

tråkigt eller svårt. Framtida studier skulle kunna försöka klargöra vad det betyder att göra ett taktikval samt i vilken mån motiverade elever hoppar av sina B-språk.

Vi föreslår att framtida studier även genom fallstudier kan göra en omfattande undersökning för att se om det finns en förbättring när det gäller kommunikativa kompetenser bland grundskoleelever med språkval. Det skulle också vara intressant att forska kring språkval engelska när det gäller dess effekt på elevernas betyg i engelska. Har elever som går i språkval lättare att nå läroplanens mål?

När det gäller etnicitet som avgörande faktor för elevers inställning till språkval skulle man kunna göra en liknande studie men fokusera på att ha ett större urval av elever med utländsk bakgrund på en skola där andelen icke-svenska elever var stort. På det sättet skulle man kanske kunna få en annan bild av om elevers inställning till språkval engelska påverkas av huruvida de redan talar två språk.

Referenser

- Andersson, Malena (2005). *The Controversial Language Choice English*. (Pedagogiskt/didaktiskt examensarbete). Malmö: Malmö Högskola, Lärarutbildningen. .
- Bengtsson, Jan (red.). (2005). *Med livsvärlden som grund..* Lund: Studentlitteratur.
- Byram, Micheal (red.). (2004). *Routledge Encyclopedia of language teaching and learning*. London: Routledge.
- Byttner, Mathias & Svensson, Roger (2004). *Språkvalet som Gud glömde - eller åtminstone skolans styrdokument*. (Pedagogiskt/didaktiskt examensarbete). Göteborg: Göteborgs universitet, Specialpedagogiska programmet.
- Davidson, B. & Patel, R. (1991). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Dentler, Sigrid. (2003). Given Motivation, Anyone Can Learn a Language – Om Motivationens Roll. I Thorson et al. *Språklig Enfald Eller Mångfald...?* (UFL - rapport Nr 2003:06), 39-47.
- Dörnyei, Z. (2004). Motivation. I M. Byram (red.), *Routledge Encyclopedia of language teaching and learning*, 425-431.
- Edlert, Maria & Bergseth, Elsa (2003). *Attitydundersökning om språkstudier i grundskola och gymnasieskola*. Myndigheten för skolutveckling. Hämtat 14 November 2006, från http://www.skolutveckling.se/publikationer/sohochbestall/_pid/publdbExternal/_rp_publdbExternal_action/publicationDetails/_rppubldbExternal/publ_id/50
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund : Studentlitteratur.
- Malmberg, Per (2000). *De moderna språken i grundskolan och gymnasieskolan från 1960 och framåt*. Skolverket. Hämtat 14 november 2006, från http://www.skolutveckling.se/digitalAssets/4019_historik.pdf
- Oxford, Rebecca (Ed). (2002). *Language learning motivation pathways to the new century*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Regeringsproposition 1992/93: 220.
- Schmidt, R., Boraie, D. & Kassabgy, O. (1996) Foreign Language Motivation: Internal Structure and External Connections. I R. Oxford (ed.) *Language Learning Motivation: Pathways to the New Century*, 2002: 85-56.
- Skolverket (2000). Kursplan – Engelska. Hämtat 10 november 2006, från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=23&skolform=11&id=3870&extraId=2087>
- Skolverket (2005). *Elever med utländsk bakgrund - En sammanfattande bild*. Stockholm: Fritzes Kundservice.
- Stensmo, Christer (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion*. Uppsala: Kunskapsföretaget.

- Stukat, Staffan (2005). *Att skriva ett examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sörensen, Christen (1999). *Språkvalet i grundskolan - en pilotundersökning*. Stockholm: Skolverket/Liber.
- Thorson, Staffan, Molander Beyer, Marianne, & Dentler, Sigrid (2003). *Språklig enfald eller mångfald...? En studie av gymnasieelevers och språklärares uppfattningar om elevers val av moderna språk* (UFL-Rapport 2003: 06) Göteborg: Göteborgs universitet, Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning.
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna. Lpo 94 och Lpf 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Utbildningsdepartementet. Grundskoleförordning (1994:1194).

Bilaga 1

27 november 2006

Hej!

Vi är två blivande språklärare som går till den sista 10-poängen av lärarprogrammet på Pedagogen. Det innebär att vi just nu skriver ett examensarbete. Vårt arbete handlar om språkval engelska. Vi har som syfte att ta reda på vad eleverna tycker om språkval engelska och varför de väljer det.

Vi kommer att ge ut en enkät till era barn under språkvalspasset som består av olika frågor. I samband med detta vill vi också intervjua några elever om deras synpunkter vecka 49.

Vi är tacksamma om ni kontaktar oss om ni inte vill att era barn ska delta eller om ni har vidare frågor.

Med vänliga hälsningar,

Marlo Segura (gussegur@student.gu.se)

&

Rosemarie Manalili (gusmanar@student.gu.se)

Bilaga 2

Enkätstudie: Språkval engelska

Igenkänningstecken (t ex personnummer, mobilnummer, etc.): _____

Ringa in det som passar in på dig: POJKE FLICKA

1. Pratar du ett annat språk än svenska hemma?

Ja Nej

1b. Pratar dina föräldrar ett annat språk än svenska hemma?

Ja Nej

2. Jag har valt språkval engelska pga

familj

lärare

vill inte läsa B-språk (t.ex. tyska, spanska eller franska)

vill bli bättre och få bättre betyg i engelska

mina kompisar

3. Har du läst något annat B-språk tidigare?

Ja Nej

3b. Om du svara ”ja” på fråga 3, varför har du hoppat av ditt tidigare B-språk?

det tog för mycket tid

det räcker med att kunna engelska

det är lättare att få bättre betyg i andra ämnen

för mycket grammatik

det var tråkigt/svårt

jag tänker lära mig språk på ett annat sätt, t ex efter skolan eller utomlands

Kryssa i det som instämmer bäst med din uppfattningar.	Instämmer Absolut	Instämmer	Instämmer Delvis	Instämmer INTE	Instämmer Absolut INTE
4. Jag har mer kunskap i engelska nu än när jag började språkval engelska.					
5. Jag har lättare att prata på engelska nu än när jag började språkval.					
6. Jag har lättare att skriva nu på engelska än när jag började språkval.					
7. Jag har lättare att läsa och förstår texter på engelska än när jag började språkval.					
8. Jag har lättare att förstå muntlig engelska i vardagslivet än när jag började språkval. (t ex på music, tv eller samtal)					
9. Jag har blivit bättre på engelska på grund av min lärare i språkval.					

	Instämmer Absolut	Instämmer	Instämmer Delvis	Instämmer INTE	Instämmer Absolut INTE
10. Jag har blivit bättre på engelska på grund av mig själv. (min arbetsinsats)					
11. Jag har blivit bättre på engelska på grund av kursmaterial (böcker etc.) i språkval.					
12. Jag har blivit bättre på engelska på grund av att jag har fått mer lektionstid i engelsk undervisning.					
13. Jag ägnar mycket tid under språkvalspasset på att bli bättre på engelska.					
14. Jag kommer att få ett bättre betyg i engelska pga språkval.					

15. Jag har samma lärare i språkval engelska och engelska som kärnämne (vanlig engelska)?

Ja Nej

16. Hur mycket jobbar du med detta moment under språkvalspasset?

Kryssa i det som passar bäst.	Hemsk mycket	Mycket	Ibland	Inte allts mycket	Aldrig
Läxförhör					
Läxgenomgång					
Övningar inför prov					
Grammatik stenciler					
Grupparbete med projekt					
Datorprogram i engelska					
Film					
Text läsning/bearbetning					
Muntliga övningar i engelska					
Kursboken					
Egen språkportfolio					

17. Vad vill du jobba mer med under språkval engelska?

18. Om du inte får mycket gjort under lektionen vad beror det på?

mig själv (min arbetsinsats)

klassens storlek

lärare

inget intressant att göra

stökighet i klassen

19. Jag är generellt nöjd med språkval engelska.

Ja Nej

Om du svarar ”nej”, varför är du inte nöjd? Hur kunde det bli bättre?

20. Jag tycker att det hade varit bra om...	Instämmer Absolut	Instämmer	Instämmer Delvis	Instämmer INTE	Instämmer Absolut INTE
...språkval liknade en vanlig engelska pass.					
...vi hade samma lärare i engelska och språkval engelska.					
... vi hade mer varierad övningar. (t ex muntligt)					
... vi fick prov, betyg/kunskapsreport eller utvecklingssamtal på vår insats i språkval					
...gruppen var mindre i storlek					
...jag fick mer läxhjälp i alla mina ämnen utöver det som jag får i språkvalspasset					
...om det fanns fler språklärare eller elevassistent under språkval för att hjälpa till					
... det fanns fler grupper i vanlig engelska (dvs inte språkval) som jobbar i olika takt					

Övriga kommentarer:

Tack så mycket!!!!!!

Examensarbete Göteborgs Universitet

Lärarstudenter: Rosemarie Manalili & Marlo Segura

Handledare: Sigrid Dentler

Bilaga 3

Intervjufrågor till eleverna

Om sig själv/familj/etnicitet/bakgrund:

1. Kan du berätta för oss vad du heter?
2. Berättata lite om dig själv och din familj. Har du syskon? Vad jobbar dina föräldrar med? Pratar dem ett annat språk hemma? Bor du här nära skola A/B?
3. Vad gör du i din fritid?

Om inställningar språkval:

Vi vill ta upp ett annat ämne nu.

1. Hur många år har ni haft språkval engelska?
2. Kan ni berätta för oss varför har ni valt språkval?
3. Har ni alltid haft samma lärare i språkval?
4. Kan ni beskriva för oss hur en vanlig språkvalspass ser ut på skola A/B?
5. Är ni med i planeringen på det ni gör under språkval? D.vs. om ni har något särskilt ni vill ta upp , får ni göra det ?
6. Vill ni bli bättre på engelska? Känns det viktigt för er?
7. Hur använder ni engelska i vardags livet?

Nu har vi en lite övning till er...

8. Vi vill att ni ska komma överens på tre saker som är bra med språkval och tre saker som är mindre bra. Diskutera det tillsammans i några minuter.
9. Av de 3 bra saker, vad är det som känns viktigast för dig?
10. Och av de 3 saker som är mindre bra?
11. Kan ni beskriva era lärare?
12. Prata de med er om vad ni kan göra för att bli bättre på engelska?
13. Hur gör ni för att bli bättre på engelska?

Försök att komma ihåg när ni inte hade språkval engelska...

14. Vad har ni blivit bättre på?
15. Hur skulle ni lägga upp ett språkvalspass om ni var lärare?

Bilaga 4

Intervjufrågor till lärarna

1. Kan du beskriva hur en vanlig språkval ser ut?
2. Vilka kursböcker använder ni?
3. Hur fångar du elevers intresse?
4. Vilka är fördelar och nackdelar med språkval engelska
5. Vilka är fördelar och nackdelar att ha samma lärare i språkval och i vanlig engelska?
6. Tycker du att eleverna gör ett framsteg? Vilka kunskapsområden har förbättrats?
7. Tycker du att det hade varit bättre om det fanns ett särskilt språkvalspass separat från språkval svenska?
8. I vilken mån kan eleverna påverka undervisningen?
9. Får du stöd/resurser från skolledning?
10. Gör du en utvärdering i språkvalet i slutet av terminen?
11. Har du några förslag om hur man kan förbättra språkval så att det blir mer effektivt?